
ODEON

---

een uitgave van

DE NATIONALE OPERA

Nº 98 / 2015

JUBILEUM SPECIAL

---

50 jaar De Nationale Opera

NATIONALE OPERA & BALLET

OPERA GALA

—
Vrijdag 6 november 2015

50 JAAR

Regie: Robert Carsen

Wees er snel bij en koop nu uw tickets op operaballet.nl

HET FEEST KAN BEGINNEN!

De Nationale Opera viert dit seizoen zijn vijftigjarig jubileum. In die vijftig jaar heeft DNO een opzienbarende ontwikkeling door- gemaakt: van De Nederlandse Operastichting, die in 1965 werd opgericht om een nieuwe koers te gaan varen, tot De Nationale Opera, een van de beste opera- huizen ter wereld. Van die vijftig jaar heeft Pierre Audi er meer dan de helft aan het roer gestaan als artistiek directeur.

Interview Pierre Audi

In deze jubileum special komt Audi dan ook uitgebreid aan het woord, middels een mooi portret van Roland de Beer. Pierre Audi gaat vooral in op de bijzondere producties die dit seizoen op stapel staan: op één na, Poulencs *Dialogues des Carmélites*, allemaal voor DNO nieuwe producties, waaronder diverse wereldpremières. Speciaal voor onze sinds 2013 gefuseerde instelling is de eerste samenwerking van DNO met Het Nationale Ballet in Berlioz' *Roméo et Juliette*, in een regie van Sasha Waltz.

Inspiratie over en weer

In het hart van het nummer vindt u een drietal dubbelinter- views, onder het overkoepelende thema: inspiratie over en weer. Twee componisten (Louis Andriessen en Michel van der Aa), twee zangeressen (Charlotte Margiono en Florieke Beelen) en twee regisseurs (Pierre Audi en Lotte de Beer). Ze hebben elkaar leren kennen als 'grootmeester' en 'getalenteerde leerling' en ze spreken over hun eigen en elkaars werk, over hun inspiratiebronnen en over de toekomst van het genre opera.

Publiek

Ook ons publiek komt aan het woord. We ontvingen vele hart- verwarmende reacties op de oproep in Odeon 97 om verhalen 'van abonneementhouders van het eerste uur'. Een aantal van deze bijzondere verhalen vindt u in dit nummer, evenals korte interviews met nieuwe, jonge operafans.

Medewerkers

Daarnaast treft u ook korte portretten aan van een aantal van onze medewerkers, waarvan er een al sinds 1973 voor ons werkt op de schildersafdeling van het decoratelier, nog steeds met veel plezier, en de andere sinds twee maanden aan Natio- nale Opera & Ballet is verbonden als 'content marketeer'. Bij elkaar bieden hun verhalen een glimp van de vele bijzondere ambachten en specialismen die wij in huis hebben.

Tijdlijn

In deze jubileum special, een bewaarexemplaar, vindt u een tijdlijn waarin de hoogtepunten uit de vijftigjarige geschiede- nis van DNO worden gepresenteerd, naast een uitgebreide kalender van alle activiteiten dit seizoen.

Nieuw festival Opera Forward

In het jubileumjaar wordt een nieuw festival geïnitieerd: *Opera Forward*. Van 15 tot en met 25 maart 2016 worden tal van acti- viteiten georganiseerd, waarbij een belangrijke rode draad wordt gevormd door het thema: bezieling. DNO koppelt hier een grootscheeps participatieprogramma aan rond het thema 'de ziel', waarover u in dit nummer meer kunt lezen. Met het festival en het project rond 'bezieling' hopen we nieuwe gene- raties kunstenaars, studenten en andere deelnemers inspiratie te bieden voor de komende vijftig jaar.

Met het hele jubileumjaar en het Opera Forward festival kijken we met name vooruit. Wat heeft opera ons in de toekomst te bieden, wat betekent opera voor ons en onze maatschappij en hoe blijven we ons ontwikkelen en u inspireren? Wij hopen u te blijven boeien en verrassen door opera te blijven vernieuwen en koesteren. Graag vieren we samen met u onze vijftigjarige verjaardag. Het feest kan beginnen!

Els van der Plas
Algemeen directeur
Nationale Opera & Ballet

'EEN AANLEIDING OM TERUG TE BLIKKEN EN VOORUIT TE KIJKEN'

Roland de Beer

Pierre Audi

'Het is leuk, een jubileum. Maar je realiseert je: vijftig jaar is bijna niks.' Pierre Audi vindt het 'confronterend', zelfs 'bizar', de gedachte dat hij nu al aan meer dan de helft van de geschiedenis van De Nationale Opera heeft mee-geschreven. Pierre Audi, 27 jaar DNO-directeur: 'Ik hoop dat ik een paar dingen heb toegevoegd.'

Vergeleken met 237 jaar Teatro alla Scala is een halve eeuw Nationale Opera in Amsterdam misschien maar een vonkje in de ruimte. Maar vergelijk het eens met de halve eeuw Nederlandse operacultuur die voorafging aan de Tweede Wereldoorlog, een periode waarin liefst twintig thuisloze Nederlandse gezelschappen zijn opgericht en weer opgeheven, met als enige tastbare erfenis een stapeltje dubieus vertaalde *Carmens* en *Meesterzangers*, en een paar nieuw gecomponeerde operaparels als *De blinde van het kasteel Cuillé* van Cornelis Dopper.

Afgezet tegen de brokkelige Nederlandse muziektheater-geschiedenis is 'vijftig jaar De Nationale Opera' een toonbeeld van continuïteit, al liggen er wat oneffenheden in de huisvesting en een paar naamsveranderingen: de thuisloze Nederlandse Operastichting die in 1965 werd opgericht, en bij de ingebruik-neming van het nieuwe Muziektheater in 1986 in 'De Nederlandse Opera' veranderde (de toenmalige intendant Van Vlijmen vond 'stichting' teveel naar een verzorgingshuis klinken), maakt sinds een paar jaar deel uit van de combinatie 'Nationale Opera & Ballet'. En kijk, daarmee heeft zich een nieuw artistiek perspectief ontvouwd.

Partners

Voor het eerst gaan de voordeurdelers Opera en Ballet als partners optreden in één productie in eigen huis. Het wordt de

'symphonie dramatique' *Roméo et Juliette* van Hector Berlioz, door Sasha Waltz verheven tot theater met zangsolisten, balletsolisten, het corps de ballet en het koor van de opera, allemaal present in een sterk 'fysieke' theatrale gedaante. Audi en Ted Brandsen, zijn collega van Het Nationale Ballet, zagen een 'magnifieke aanleiding'. Evengoed ziet Pierre Audi in het DNO-jubileumseizoen dat hij samenstelde 'niet meer dan een moment'.

'Een aanleiding om terug te blikken en vooruit te kijken', zegt Audi, buigend voor vier eeuwen Europese muziektheatertraditie. 'Hopelijk heb ik niet te *persoonlijk* geopereerd. Ik ben een dienaar van de kunstvorm. Als ik maar genoeg dingen heb vernieuwd.'

'In het hele DNO-seizoen 15/16 zit maar één reprise en die heeft dan ook aparte betekenis.'

Gesloten boek

Van de operakunst in Nederland maakte Audi tot 1988 niets mee. Hij was zeven en zat nog op de Franse school in Beiroet, toen in Amsterdam de Operastichting werd opgericht. Dat dit gebeurde om de twijfelachtige erfenis te doen vergeten van een zopas geliquideerde 'Stichting De Nederlandse Opera', was onder de schooljeugd in Libanon niet het gesprek van de dag. Toen in Amsterdam twee decennia later een 'Muziektheater' werd geopend, werd dat buiten Nederland nauwelijks als wereldnieuws beschouwd; en in het door hemzelf opgerichte Almeida Theatre in de Londense wijk Islington had Pierre Audi het op dat moment druk als gastheer van een Shakespeare-*Coriolanus* die zich afspeelde in een decor van lege sinaasappelkisten.

Toen Audi anderhalf jaar later gepolst werd voor de vacature die ontstond na het vertrek van Jan van Vlijmen, was de opera in Amsterdam voor Pierre Audi nog een gesloten boek. Pas een paar dagen voor zijn officiële benoeming zag Audi in het nieuwe Muziektheater de voorstelling die hem echt tot 'Amsterdam' zou bekeren: de Europese première van John Adams' *Nixon in China*, gedicteerd door Edo de Waart, geregisseerd door Peter Sellars en toegejuicht door wat hij ervoer als een 'verrassend open, nieuwsgierig publiek'. Het was het moment waarop Audi besloot zijn twijfels over 'grote opera' en zijn mogelijke rol daarin overboord te zetten. 'Ik voelde: deze sfeer sluit aan bij mijn manier van denken.'

Nieuwe opera's

Bij alle 'dingen' die Audi aan de Nederlandse operacultuur heeft toegevoegd, is zijn praktijk rond de genrevernieuwing het kenmerkendst. De Amsterdamse activiteit op dat punt heeft in de internationale operawereld geen gelijke. Bij de tientallen producties van naoorlogs muziektheater die DNO onder Audi's leiding heeft gepresenteerd zaten tot nu toe 22 wereldpremières, plus een half dozijn Nederlandse premières van opera's die even eerder ten doop werden gehouden in Tokyo (Tan Dun), Aix-en-Provence (Peter Eötvös, George Benjamin), Lyon (Kaija Saariaho), Salzburg (Wolfgang Rihm) of Londen (Michel van der Aa), maar waar DNO als coproducent in deelnam, soms met Audi als regisseur. Het alfabetisch register van de *prima rappresentazione assoluta* loopt hier van Van der Aa tot Rob Zuidam, telt weinig Nederlandse componisten die niet nóg een keer – of twee keer, drie keer – wegens bewezen kaliber werden teruggevraagd, en omvat initiatieven (*Life with an Idiot* van Schnittke, *Rosa, a Horse Drama* en *Writing to Vermeer* van Andriessen/Greenaway, *A Dog's Heart* van Raskatov) die de Nederlandse operacultuur publicitair gesproken op de wereldkaart hebben gezet. Nog daargelaten de historische producties van naoorlogs werk als *Neither* van Morton Feldman, *Kopernikus* van Claude Vivier en *Saint François d'Assise* van Messiaen, alle drie tussen haakjes in regies van Audi.

Maar één reprise

Geen wonder dat Audi het vertikt om het gedenkseizoen aan te grijpen (zoals het een goed repertoirehuis in München of Plovdiv zou betamen) als een excuus voor het hernemen van een reeks succesproducties van klassiekers uit eigen huis. Dan liever een regisseur vastleggen als Lotte de Beer, die zeven jaar geleden nog stagiaire was bij Audi, en intussen is uitgeroepen tot 'beste nieuwkomer' bij de International Opera Awards, al kon Audi dat nog niet weten toen hij haar uitnodigde voor Humperdincks sprookjesopera *Hänsel und Gretel*.

In het hele DNO-seizoen 15/16 zit maar één reprise en die heeft dan ook aparte betekenis: Poulencs *Dialogues des Carmélites* in de tijdloze regie uit 1997 van Robert Carsen, ditmaal met de grote Sally Matthews in de rol van Blanche. Het is de DNO-productie die het vaakst is verhuurd aan buitenlandse theaters, inclusief de Scala waar Riccardo Muti erop stond het stuk te dirigeren; Covent Garden, waar Simon Rattle toehapte en huizen in Toronto, Nice, Wenen, Antwerpen en New York.

Voorjaarsfestival

Audi ziet het halve-eeuweest als 'een prikkel om naar de toekomst te kijken'. Op 15 maart klinkt het startsein voor het nieuwe DNO-voorjaarsfestival dat zich in verschillende theaters zal afspelen, *Opera Forward*. Audi wil er premières in bundelen. Hij wil ze een raakvlak geven met minder bekend

werk uit andere tijden, zoals de komedie *Il matrimonio segreto* van de achttiende-eeuwer Cimarosa. 'Een organische ontwikkeling', zegt Audi. Zijn eerste Opera Forward opent hij met *Only the Sound Remains*, een nieuw stuk van Kajia Saariaho in een regie van Peter Sellars. Onder de titel *Blank Out* staat een nieuwe kameropera van Michel van der Aa voor sopraan en 3D film op het programma. Tussendoor zijn er buitenactiviteiten, een uitgebreid participatieprogramma (zie pag. 15 e.v.) en via een paar Moesorgski-voorstellingen uit het reguliere seizoen wil Audi 'een verbinding maken met de Grote Activiteit'.

Zijn eigen *finest hour* van het jubileumseizoen zal in juni aanbreken in Carré, waar Louis Andriessens nieuwe opera *Theatre of the World* in première gaat in een regie van hemzelf. 'Mijn eerste regie van een opera van Andriessen', zegt Audi. 'Op verzoek van Andriessen. Ik was blij verrast!' Audi vindt het een 'emotioneel moment': 'We hebben het over de grootste

iaanse kanten' van Audi's regisseerkunst. Audi verheugt zich op het inzetten van wat hij noemt 'mijn groteske kant, mijn Guus Janssen-kant'.

Cirkels

Audi haalde op zijn twintigste een masterbul geschiedenis in Oxford. Hij hield er een obsessie aan over voor alles wat een cirkel in de tijd 'rond' kan maken en hoe hij daar zelf aan kan meehelpen. Moesorgski's *Chovansjtjina* betekent een nieuw weerzien met de voormalige DNO-chef-dirigent Ingo Metzmacher. Het is het kostbare restant van een eerder plan van Audi, die een cirkel rond wilde maken door alle chef-dirigenten met wie hij aan het Waterlooplein heeft gewerkt in één seizoen te begroeten. 'Jammer', zegt Audi. 'Een maand in Amsterdam bivakkeren was te lang voor Edo de Waart. Met Hartmut Haenchen lukte het niet het juiste werk te combineren met de juiste man en de juiste tijd. Een kwestie van agenda's.'

Andere cirkels sluiten zich in 2015-2016. Audi besloot het jubileumseizoen te openen met het stuk dat vijftig jaar geleden als eerste op het programma stond van de Operastichting en haar toenmalige intendant Maurice Huisman: *Der Rosenkavalier* van Strauss. 'Ook vanwege Marc Albrecht', zegt Audi, verwijzend naar de recente succesverrichtingen van de chef-dirigent met Strauss' *Elektra*, *Die Frau ohne Schatten* en *Arabella*. 'Het is een keus die perfect bij Albrecht past.'

Audi ziet het halve-eeuwfeest als 'een prikkel om naar de toekomst te kijken'

Nederlandse componist, die met DNO bovendien een speciale relatie heeft. Het is uniek dat al zijn opera's zich bij ons hebben afgespeeld. En dan ga ik er eindelijk zelf een regisseren.'

Maken van vuurwerk

Dring Andriessen nooit iets op – is Audi's ervaring. 'Hij heeft altijd wel een "ander idee". Hij zei: "Ik wil dat de Brothers Quay meedoen." Oké, graag, ik houd van de Brothers Quay.'

De Amerikaanse tweelingbroers Stephen en Timothy Quay, makers van macaber ogende poppenfilms en poppenkunst, toonden in het Amsterdamse EYE-film Instituut in 2014 alle duistere kanten van hun werk. Video's en mysterieus decorwerk vormen hun bijdrage aan Andriessens opera over een leergierig duiveltje en zijn leermeester Athanasius Kircher. Kircher was een 17e-eeuwse Duitse geleerde en pater-jezuïet die in Rome schreef en resideerde, in heel Europa beroemd was om zijn universele kennis, na zijn dood geëerd werd door jezuïetenbroeders die zijn hart in processie ten grave droegen, maar die later door de wetenschap is afgeserveerd omdat hij in vrijwel alles het ongelijk aan zijn zijde bleek te hebben. Kircher beschreef, correct naar het schijnt, het kattenorgel, een martelklavier met mauwende poezen op toonhoogte. Hij legde verbanden tussen China, Egypte en het christendom, en beschreef (geknipt voor Audi) het maken van vuurwerk. Louis Andriessen zegt dat hij het naadloos ziet aansluiten op de 'duistere, Wagner-

Nieuw gezicht

De omstandigheden zullen een tikje anders zijn dan in 1965. Er wordt niet meer gespeeld in de RAI en de enscenering van Johan de Meester met decors van Wim Vasseur behoeft niet te worden gereconstrueerd. Solisten van toen zijn het publiek ontvallen. De rol van de Feldmarschallin was destijds weggelegd voor Gré Brouwenstijn (1915-1999), ooit het muzikale gezicht van de natie in wederopbouw. Cristina Deutekom (1931-2014), toen nog in opkomst, zong de bijrol van 'Marianne Leitmetzerin'. Dat de wereld klein is en een halve eeuw maar kort, bewijst de rolverdeling anno 1965 onder het *Rosenkavalier*-huispersoneel: 'tweede lakei' was de bariton Henk Smit (1932-2010), een zanger-acteur die nog veel hoofdrollen voor zijn rekening zou nemen en wiens betrekkingen met DNO tot diep in de era-Audi zouden voortduren – tot en met zijn meesterlijke vertolking van Alberich in *Der Ring des Nibelungen*. Om ook een eigen traditie gestand te doen – 'zo mogelijk ieder seizoen een nieuw regisseursgezicht bij DNO' – heeft Audi voor de regie van *Der Rosenkavalier* de 34-jarige Jan Philipp Gloger ingeschakeld, een coming man die al een groot aantal belangrijke theater- en operaproducties op zijn naam heeft geschreven, maar buiten het Duitse taalgebied nog amper aan het werk is geweest.

Raakvlak met het DNO-verleden

Bijna alle onderdelen van 2015-2016 hebben wel een raakvlak met het DNO-verleden, of met de persoonlijke geschiedenis van Audi als producent. Of – in het speciale geval van een Gala op 6 november – met de specialisten die bij DNO achter de schermen werken. Händels *Ariodante* staat onder regie van Richard Jones, een goede bekende van DNO sinds een kwarteeuw. Tsjajkovski's *Pique Dame*, te regisseren door Stefan Herheim, en met het Concertgebouworkest onder Mariss Jansons, belooft na de grote verrichtingen van dezelfde kopstukken met *Jevgeni Onjegin* in 2011 het *Rambo 2* te worden van DNO's Tsjajkovski-praktijk.

Berlioz' *Roméo et Juliette* stond in 1993, toen Sasha Waltz haar Tanzkompanie nog op gang moest brengen, op een programma van DNO en het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Als 'dramatische symfonie'-sec, destijds in De Doelen onder Simon Rattle. Audi zette dat persoonlijk op touw, zegt hij, als een opwarmertje voor de grote Rattle, respectievelijk als 'trailer' voor Rattles komst naar het Waterlooplein (waar hij zijn opwachting maakte met Debussy's *Pelléas et Mélisande*). Ook de toegift op het seizoen, een *Jubileumconcert* met Strauss en Berlioz door Eva Maria Westbroek en het Rotterdams Philharmonisch Orkest onder Jaap van Zweden, weerspiegelt een typische Audi-activiteit. Het optreden van Westbroek, de sopraan die op het DNO-podium haar grote doorbraak maakte in Sjostakovitsj' *Lady Macbeth van Mtsensk*, krijgt van Pierre Audi een visualisering of 'mise-en-espace', een praktijk die Audi al initieerde in zijn Londense Almeida Theatre en later liet herleven in Holland Festival-presentaties.

Maar Verdi's *Il trovatore* heeft zijn weg naar het jubileumprogramma gevonden vanuit het ongerijmde – niet omdat Audi en DNO zo'n nauwe relatie hebben opgebouwd met het stuk, maar omdat het nooit in Nationale Opera & Ballet te zien is geweest en het 'nu toch echt tijd werd', volgens Audi. Verdi's schitterend getoonzette, speciaal voor topsolisten geschapen maar lastig te ensceneren *Trovatore* bezorgt moderne operadirecties hoofdbrekens. De grillige geschiedenis van Verdi's troubadour en Spaanse zigeuners wordt nu toevertrouwd aan de Catalaanse regisseur Alex Ollé, gespecialiseerd in speelse fantasmagorieën met een donkere kant.

Coproducties

De markantste nieuwe ontwikkeling in de operaprogrammering zit verborgen in een cluster van internationale samenwerkingsverbanden. Het plan met de *Trovatore* is een zorgzaam gekoesterd 'kindje' van Audi, maar het kon tot stand komen door coproductie met de Opéra Bastille in Parijs. Die laat de primeur aan DNO. Andersom, is een nieuwe Mozart-*Don Giovanni* voor 2015-2016, een 'heel sterke' in een regie van Claus Guth, afkomstig uit Salzburg. Sasha Waltz' maakte haar *Roméo et*

Juliette oorspronkelijk voor de Opéra de Paris; het ging ook in de Scala en in Berlijn. Richard Jones' *Ariodante* komt uit Aix. Saariaho's nieuwe stuk gaat na de DNO-primeur naar de Bastille, New York en Toronto. DNO's *Pique Dame* gaat naar het Londense Covent Garden en Andriessens nieuwe opera is een opdracht van het Los Angeles Philharmonic, dat komend voorjaar de concertante première brengt.

'Zonder coproducties is het ondenkbaar een seizoen te presenteren met maar één reprise', weet Audi. Maar ook de voorstellingen die eerst elders gaan, horen naadloos in het visueel-artistieke signalement te passen dat hij bij DNO heeft opgebouwd, zegt hij.

Opvallend aan de coproducties – op zichzelf een beproefde praktijk – is dat ze een supra-netwerk markeren dat een jaar of tien geleden nog onbestaanbaar leek. Operatheater in de Scala, Covent Garden en de New Yorkse Met was in Amsterdamse ogen van een hopeloze oubolligheid. Wat uit bijdetijdse, meestal kleinere Europese huizen kwam heette in New York en Chicago *eurotrash*. De smaken lijken naar elkaar toe te groeien.

Audi ziet het als een 'effect van onderop, mede beïnvloed door wat wij in Amsterdam doen'. 'In grote huizen zijn nieuwe mensen komen te zitten, van wie de smaak deels is gevormd door wat ze in theaters als het onze gezien hebben. En dan ziet men internet, en wil Toronto het ook hebben. Het verschil met DNO, is dat het bij ons organisch gegroeid is. Nooit een zaak van "deze persoon is momenteel *à la mode*".'

Audi's grootste zorg is de opkomst van een 'nieuwe internationale mainstream'. 'Opera zal zich alleen ontwikkelen door mensen die ideeën inbrengen van buiten. *Out of the box*. Geloof me, die mensen kosten een hoop van je energie.'

Roland de Beer is de auteur van *Pierre Audi, Man en Mythe*, een boek over Pierre Audi en De Nationale Opera dat in het najaar van 2015 verschijnt.

FANS VAN HET EERSTE UUR

IRMA HOFTE

—
senior beleidsmedewerker (55)
heeft al ruim 30 jaar een opera-abonnement

AUGUSTE GLASTRA

—
gepensioneerd dermatoloog
(66, hier de 5^e van links)
vertelt over haar operaclub 'Furore'

"Toen mijn dochters, Lisa en Inge Verbeek, klein waren, zagen ze mij geregeld in mijn mooie jurk naar de opera vertrekken en dan vroegen ze altijd: 'Mama, wanneer mogen wij nou eens mee?' En het voor mij toen nog oneindig ver in de toekomst liggende antwoord luidde steevast: 'Als je acht bent.' Voor ik het wist was de oudste acht. En omdat het allemaal om de feestelijke kledij was begonnen, kocht ik een prachtige blauwglanzende organza-stof waarvan ik een lange rok maakte. Als verrassing. Ze wilde wel alleen mee naar een opera die goed afliep, anders vond ze het eng. Het werd *L'Italiana in Algeri*.

Daar gingen we, op een tijd waarop je als kind normaliter naar bed gaat. Van verschillende mensen kreeg ze in het theater complimenten dat ze er zo mooi uitzag. Ze was zó trots. Tijdens de opera zat ze op een extra kussen. Een lange zit, maar er was veel te zien en te lachen. Ze vond het een geweldige ervaring.

Anderhalf jaar later had mijn jongste dochter dezelfde magische leeftijd bereikt. Ze ging mee, in dezelfde rok. Naar een al even mooie, vrolijke opera, *L'elisir d'amore*.

Ze zijn nu 22 en 23 en gaan nog altijd graag samen of met mij mee naar de opera."

"In 1987 zijn we met vier stellen operaclub Furore begonnen. Het was toen nog een heel gedoe met de abonnementen: zodra de folder voor het volgende seizoen arriveerde, moest één van ons naar de brievenbus rennen om ervoor te zorgen dat we met zijn achten goede plekken naast elkaar bemachtigden.

In de loop der tijd gingen we steeds meer dingen samen doen. We houden regelmatig operadiners, waarbij ieder stel een gang maakt en een performance geeft – een lied zingen, een gedicht voordragen, alles mag. En we bezoeken ook andere opera's – van Glyndebourne en de Bayreuther Festspiele tot Opera Spanga. In 2009 hebben vier van ons zelfs als figuranten meegewerkt aan *Carmen*, onder regie van Robert Carsen. Er werd ons tijdens de repetities op het hart gedrukt dat we niet met het koor mochten meezingen – best moeilijk, als je de muziek al zo vaak gehoord hebt.

Opera is heel belangrijk in ons leven. Met de opera's van DNO zijn we elk jaar weer heel tevreden, en sommige opera's maken een eeuwige indruk."

MARITA MATHIJSEN

emeritus hoogleraar
Moderne Nederlandse letterkunde (70)
heeft al ± 45 jaar een opera-abonnement

NETTY VAN DE WOERD

gepensioneerd docent Zorg en Welzijn (68)
heeft een opera-abonnement sinds 1988

“Vanaf 1966 ga ik naar de opera. In die tijd was de opera onder academici, intellectuelen en journalisten absoluut not done. Mensje van Keulen, Henk Spaan en ik waren zo'n beetje de enige studenten die je er zag. Het publiek bestond vooral uit Jordanezen en de nictenscene, met Mathilde Willink in haar waanzinnig mooie jurken als aanvoerster.

Een van mijn mooiste operaherinneringen is die aan *Maria Stuarda* met Joan Sutherland en Huguette Tourangeau, een prachtige voorstelling. Sutherland was zo'n fenomeen. Als zij zong, trilde de koperen reling op het balkon. Jan Derksen in *Tosca* staat ook in mijn geheugen gegrift. Zoals hij opkwam als Baron Scarpia: als een bliksemflits.

In al die jaren heb ik de groei van de opera in Nederland mee-gemaakt. Ik ging ook weleens naar de opera in Covent Garden; dan zag en hoorde je echt het kwaliteitsverschil. Maar als ik nu in het buitenland de opera bezoek, denk ik vaak: dat doen ze in Nederland beter! De Nationale Opera is een van de beste opera-huizen ter wereld geworden.”

“In 1988 zongen onze zoons Wouter en Mattijs (respectievelijk uiterst rechts en links op de foto), toen twaalf en vijftien jaar, in het beroemde Rotterdams Jongenskoor. Via dat koor werd Wouter uitgenodigd om te auditeren voor de Drie Knabentrollen in *Die Zauberflöte* bij De Nationale Opera. Hij mocht de Dritter Knabe vertolken.

Ik begeleidde de kleine zangers. Het was één groot avontuur en het viel hen niet mee om tussen het kaarten, keten en je vervelen ook nog een zangprestatie op niveau te leveren. Ik woonde alle repetities bij. Een fascinerende belevenis, die naar meer smaakte.

Fantastisch was ook dat opera-agent Pieter Alferink in de zaal zat, die met de casting bezig was voor *Die Zauberflöte* voor het festival van Aix-en-Provence. Zo ben ik in de zomer van 1989 ook nog eens met Wouter en het clubje jongens afgereisd naar Zuid-Frankrijk.

Het gekke is dat Wouter nooit meer iets met het zingen gedaan heeft, ook al heeft hij een prachtige stem. Zijn oudere broer Mattijs daarentegen is solist geworden, geïnspireerd door de meebeleefde avonturen van zijn broer, en staat nu regelmatig bij DNO op de planken. Dit seizoen is hij te zien in *Theatre of the World*, de nieuwe opera van Louis Andriessen, die speciaal voor het jubileum van De Nationale Opera geschreven is.

OPERA FORWARD

—
PARADE VAN DE ZIEL

Tussen 15 en 25 maart 2016 viert De Nationale Opera haar vijftigjarig jubileum met een festival: *Opera Forward*. Met vier verschillende voorstellingen verdeeld over drie locaties in de stad en tal van kleinschalige uitvoeringen, lezingen en debatten in Nationale Opera & Ballet. Een festival met de nodige primeurs: nieuwe werken, nieuwe initiatieven en nieuwe talenten.

'Het moet groot en klein zijn. Internationaal en lokaal.'
Pierre Audi schat dat het nieuwe voorjaarsfestival *Opera Forward* over vijf jaar een eigen, onverwisselbare identiteit zal hebben.

Grote namen als van Kaija Saariaho en Peter Sellars op één affiche met jonge talenten; klein barokwerk, groots spektakel en nieuwe technieken; samenwerking met de Nederlandse Reisopera, met Opera Zuid en in de toekomst misschien ook met buitenlandse gezelschappen; rumoer van participatieprojecten buiten de deur en voorstellingen die op reis gaan. 'Maak een programma. Schep een context. Als je een festivalsfeer creëert kun je makkelijk iets profileren', zegt Audi. 'Ooit is mijn Almeida Festival in Londen op dezelfde manier begonnen.' Nieuw werk wordt de speerpunt van *Opera Forward*, een bijltje waar Audi een carrière lang mee heeft gehakt – intensief, en met markante resultaten. 'Ik hoop dat dat een erfenis wordt. Dat de attitude die de Nationale Opera heeft ontwikkeld tegenover splinternieuwe kunst, dat die blijft, ook als ik op een keer vertrokken ben.'

Onderdeel van het nieuwe festival *Opera Forward* is het participatieproject over bezieling.

'OPERA BRENGT ALS GEEN ANDERE KUNSTVORM ALLE DISCIPLINES BIJ ELKAAR'

Margriet Prinssen

Jappe Groenendijk en Anthony Heidweiller

'Hoe raakt muziek ons in onze ziel? Welk kunstwerk, of het nu een boek, een beeldhouwwerk of een opera is, heeft jou diep beroerd?' Dat is in wezen waar dit project over gaat.' Bezieling door kunst is het grote, overkoepelende thema van het participatieproject rondom *Opera Forward* in het jubileumseizoen 2015-2016.

"Dichterbij kan je niet komen," zegt initiatiefnemer Anthony Heidweiller, die nu voor de derde keer een grootschalig project leidt in opdracht van DNO. "Het eerste project (2007/8) was gewijd aan Marco Polo en ging vooral over de vraag *Ben jij een Marco Polo?*, over het verlangen om andere mensen en andere culturen te ontdekken. In 2013/14 was het overkoepelende thema in *Boom* de natuur en het milieu en nu gaat het over onszelf, over de momenten dat we het diepst geraakt worden, over bezieling en over kunst. Ik vind het fantastisch dat DNO ons de gelegenheid biedt om zo'n groot en belangrijk thema uit te diepen. Omdat het zowel gaat om het wezen van wat kunst vermag, als om de kern van wat ons mensen tot mens maakt, wat ons enthousiast maakt of juist melancholisch, wat ons emotioneert en aan het denken zet."

Verbeelding en creativiteit

Naast Anthony Heidweiller, artistiek leider van het participatieproject en al sinds jaar en dag de begeesterde leider van talloze prachtprojecten rond zingen en het maken van opera, is ook Jappe Groenendijk nauw betrokken bij het project over *bezieling*. Hij is als redacteur werkzaam bij de afdeling Educatie en Participatie van Nationale Opera & Ballet, vanwege zijn achtergrond als filosoof heeft hij een belangrijke rol gekregen bij het samenstellen van het programma: "Wat ik zo goed vind aan de werkwijze van Anthony, is dat hij allerlei disciplines laat samenwerken. Voor dit project werken we samen met het Conservatorium van Amsterdam, de Amsterdamse Theaterschool, de Nederlandse Filmacademie, de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. In interdisciplinaire teams gaan studenten werken aan eigen voorstellingen, die tijdens het festival *Opera Forward* op onverwachte locaties in het theater te zien zullen zijn. Doordat deze studenten zo intensief met andere disciplines gaan samenwerken, hopen we hun verbeelding en creativiteit te stimuleren en hen op een andere manier over hun eigen vak te laten nadenken."

Op zoek naar betekenis

Het project bestaat onder andere uit lezingen, colleges en korte opera's gemaakt door een toekomstige generatie kunstenaars. Anthony: "Je merkt in het algemeen dat er een zekere gretigheid is naar bezieling, in het onderwijs, in de wetenschap, zelfs in commerciële organisaties. Het is een tijd waarin veel mensen op zoek zijn naar de zin van het leven en tegen het

overheersende rendementsdenken in op zoek gaan naar de betekenis van dingen. Op alle vlakken: naar een waardevolle invulling van hun studie, meer zingeving binnen het werk, het zoeken naar inhoud om de leegte te vullen. Er is een grote behoefte bij jonge mensen om goede verhalen te horen.”

Wanneer is het idee eigenlijk ontstaan?

Anthony: “Het is begonnen bij een gesprek met Pierre Audi die me vroeg een participatieproject te ontwikkelen rond de wereldpremière van *Only the Sound Remains*, waarin Peter Sellars twee op Nô-drama's geïnspireerde opera's van de Finse componiste Kaija Saariaho tot een nieuwe voorstelling smeedt. In april 2014 heb ik Pierre het eerste voorstel gedaan en hij was meteen enthousiast. Kunst, muziek en opera tonen

---

‘Met dit project hopen we nieuwe generaties kunstenaars, studenten en andere deelnemers inspiratie te bieden voor de komende vijftig jaar.’

---

ons een wereld die alleen via de verbeelding kan worden opgeroepen. Met dit project hopen we nieuwe generaties kunstenaars en cultuurliefhebbers inspiratie te bieden voor de toekomst.

Wat is voor jullie het ultieme doel? Mensen enthousiast maken voor opera, ze laten zingen en muziek maken, ze laten nadenken over hun eigen ‘ziel en zaligheid’, of nog iets heel anders?

Anthony: “Voor mij is het onderliggende thema van de opera heel belangrijk: het verhaal gaat over een overleden kunstenaar die terugkeert op aarde, met de vraag wat er is overgebleven van zijn kunst, wat de zin geweest is van zijn leven. Kunst kan mensen op een bijzondere manier raken, muziek kan troosten. Opera brengt als geen andere kunstvorm al die disciplines bij elkaar.

Jappe: “Dit project biedt een terugblik – op de traditie die de afgelopen vijftig jaar is opgebouwd – en een vooruitblik naar de toekomst. We nodigen het publiek uit om te reflecteren op de rol van opera in onze tijd, en breder zelfs, het belang van krachtige esthetische ervaringen in je leven. We hebben fantastische sprekers uitgenodigd om hun inzichten met ons te

delen. Tegelijkertijd willen we een vooruitblik bieden, door de huidige generatie kunststudenten uit te nodigen hun visie op opera te presenteren.”

Nieuwe dwarsverbanden

Jappe: “Het is heel inspirerend om met al die verschillende onderwijsinstellingen samen te werken. Deze partners vroegen we steeds welke initiatieven er op hun opleiding al waren waar we bij konden aansluiten en welke kansen dit project hen bood om voor hun studenten iets nieuws in gang te zetten. Zo hebben enkele docenten van de VU besloten komend seizoen een studium generale-programma op te zetten om zo het project te verbreden en in te bedden.”

Anthony: “Ik merk nu al dat we iets hebben ingezet dat echt leeft op de plekken waar we komen. Er ontstaan nieuwe dwarsverbanden tussen verschillende afdelingen van de universiteiten en de hogeschool.”

Wat was voor jullie persoonlijk zo'n moment in je jeugd, een moment van ‘bezieling’?

Anthony: “Toen ik klein was, vijf of zes, draaide ik thuis altijd het 5e pianoconcert van Beethoven, dat vond ik geweldig. Het voelde als een soort bevrijding.” Hij spreidt zijn armen wijd uit, een gelukzalige blik. “Later zag ik op school het Scapino Ballet en dat vond ik ook helemaal te gek. Toen wilde ik een tijd balletdanser worden.”

Jappe aarzelt even: “Veel muziek, de Beatles, Bob Dylan. Een van de hoogtepunten was een concert van Dylan toen ik een jaar of twaalf was, nadat ik een prijsvraag had gewonnen in de regionale krant. En de eerste keer dat ik hier een opera zag, *Lohengrin*. Ik werd compleet weggeblazen door het koor en het fabelachtige decor.”

Telkens komen nieuwe herinneringen naar boven: Anthony herinnert zich hoe hij zat te huilen bij *Jesus Christ Superstar*. “De eenzaamheid van die man bij die scène in de tuin...” En Jappe schiet opeens de Internationale Nieuwe Scene te binnen, een Vlaamse theatergroep die maatschappelijk geëngageerd theater maakte, in de traditie van Dario Fo. “Op de lagere school zag ik hun voorstelling *Tricolore Triste* – de geschiedenis van België van oermens tot atoombom. Dat heeft een geweldige indruk gemaakt.”

OPERA FORWARD

ONLY THE SOUND REMAINS

in Nationale Opera & Ballet
15, 19, 22 en 24 maart 2016

CHOVANSJTSJINA

in Nationale Opera & Ballet
16* en 20** maart 2016

IL MATRIMONIO SEGRETO

in Stadsschouwburg Amsterdam
18*** en 23*** maart 2016

BLANK OUT

in Muziekgebouw aan 't IJ
20, 21 en 25 maart 2016

Aanvangstijden

20.00/*18.30/**13.30/**19.30 uur

PARTICIPATIEPROJECT

Het participatieproject rond *Opera Forward* is geïnspireerd op de opera *Only The Sound Remains* en heeft als overkoepelend thema 'bezieling'. Het project is een samenwerking met het Conservatorium van Amsterdam, de Amsterdamse Theaterschool, de Nederlandse Filmacademie, de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam.

VOORTRAJECT: OKT 2015 – FEB 2016

Op alle vijf de onderwijsinstellingen zal in de aanloop naar *Opera Forward* een lezing worden gegeven, die steeds ook een muzikale component zal bevatten. Deze lezingen zijn vrij toegankelijk. Onder andere zullen spreken: acteur Gijs Scholten van Aschat, muzikant Colin Benders (Kyteman), sopraan Claron McFadden en politiek-filosoof Chantal Mouffe.

FESTIVAL: 15 – 25 MRT 2016

Tijdens *Opera Forward* zal de foyer van Nationale Opera & Ballet dagelijks geopend zijn, als trefpunt voor iedereen die van opera houdt of deze kunstvorm wil ontdekken. Met interessante colleges, spraakmakende sprekers, verrassende optredens en soulfood.

FOYERCOLLEGES – 14.00-16.00 UUR.

Tijdens het festival zullen de vijf onderwijsinstellingen ieder één middag openbare colleges verzorgen in de foyer van Nationale Opera & Ballet. Deze zijn breed opgezet en voor iedereen toegankelijk.

STUDENTENVOORSTELLINGEN – 16.00-18.00 UUR

Aansluitend zullen interdisciplinaire teams van studenten een korte voorstelling spelen op een onverwachte locatie in Nationale Opera & Ballet. Gedurende de week zijn er vijf verschillende voorstellingen te zien, gemaakt door toekomstige, schrijvers, componisten, regisseurs, dramaturgen, scenografen, zangers, muzikanten, acteurs en dansers.

KEYNOTES SPEAKERS – 16.30 - 17.30 UUR

Vervolgens zal er een lezing worden gegeven door een gerenommeerde (inter)nationale spreker. We kunnen alvast twee namen met jullie delen: de vermaarde regisseur Peter Sellars en de filosoof Martha Nussbaum.

Meer informatie, zie operaballet.nl/operafoward.

LOUIS ANDRIESSEN EN MICHEL VAN DER AA

Joke van der Weij

Michel van der Aa en Louis Andriessen zijn allebei druk bezig met een nieuwe opera die komend seizoen in première gaat. Michel (1970) heeft aan het eind van zijn studie een jaar les gehad van Louis (1939). 'Louis zei meteen: die kan ik niks meer leren, veel te eigenwijs. Maar natuurlijk heb ik veel van hem geleerd.'

Het nieuwe werk van Louis Andriessen, *Theatre of the World*, gaat over de zeventiende-eeuwse Duitse jezuïet Athanasius Kircher: "Kircher wist alles wat je in die tijd maar weten kon. Die jezuïeten zijn interessant omdat ze niet alleen de hele wereld wilden bekeren, tot China aan toe, maar ook overal wetenschappelijk onderzoek naar deden, en Athanasius verzon er ook nog eens van alles bij. Dat gaf hem een slechte naam in de wetenschap, maar is wel goed voor de kunst. Voor beeld en films werken regisseur Pierre Audi en ik samen met de Quay Brothers, een Amerikaanse tweeling met wie ik al heel lang eens wilde samenwerken. Het werk is natuurlijk nog niet af, maar de noten heb ik wel zo'n beetje klaar."

Ook Michel van der Aa is bezig met een nieuwe opera: "*Blank Out* is een kort werk van 70 minuten over een man en een vrouw die een traumatische gebeurtenis in hun leven proberen te reconstrueren. Ik gebruik teksten van een aantal vrouwen die zijn verdronken, waaronder Sappho, Ingrid Jonker en Virginia Woolf. Het vrouwelijke personage kan op het toneel haar eigen omgeving manipuleren via een 3D-camera en heeft als tegenspeler een bariton die alleen virtueel aanwezig is, als filmprojectie. Het wordt een heel associatief en droomachtig stuk."

Louis: "Je schijnt inderdaad in kleur en in 3D te dromen." Dat kan Michel beamen. Op zijn tiende kreeg hij al het advies om een instrument te bespelen om over zijn nachtmerries

heen te komen: "Vannacht droomde ik nog dat de lenzen aan mijn oogleden vastgeplakt zaten en dat ik stukken van mijn oog af trok." We laten de droomduiding van deze interessante nachtmerrie even voor wat het is.

Zijn jullie projecten nog wel opera's te noemen?

Louis: "Mmm, er zijn wel een paar mensen aan het zingen, maar er loopt ook een man over het toneel die de hele voorstelling niets zegt. Of het nu een opera is... Ik heb het een 'groteske' genoemd."

Michel: "Of het nu een opera is of niet, in elk geval moet het verhaal niet zo autonoom zijn dat je muzikaal niks meer toe kunt voegen. Anders ben je alleen maar op een tekst aan het 'Mickey Mousen'. Het was trouwens Louis die mij indertijd het operahuis in heeft gelokt, in het jaar dat ik afstudeerde. Hij wilde binnen zijn opera *Writing to Vermeer* een andere dimensie aanbrengeen, een soort venster op de wereld."

Louis: "En dat werkte heel goed. Ik wilde namelijk een muzikaal verschil maken tussen de wereld van binnen en de wereld daarbuiten. Die zeventiende-eeuwse buitenwereld was behoorlijk bedreigend met al die oorlogen en godsdiensttwisten. Dat wilde ik laten zien. Op het grote podium van Nationale Opera & Ballet kun je de dingen ook breed opzetten."

Michel: "Ik heb zeer dierbare herinneringen aan die tijd. Want ik mocht voor die opera ook mee op tournee naar Adelaide en New York. Fantastisch, wat een feest."

Louis grapt: "Daar doe je het natuurlijk allemaal voor als operacomponist. Mijn opera's hebben eigenlijk niet veel met echte opera te maken, die hebben eerder een theaterachtergrond. Ik heb alles geleerd van de kleine theatergroepjes uit de jaren zeventig zoals Baal, met acteurs die ook konden zingen. Die samenwerking met zangers en theatermensen is me altijd buitengewoon goed bevallen, dáár komen mijn opera's uit voort. En omdat de 'echte' opera toen een paar heel goede intendanten had die dat oppikten, kwam er ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Er kan nu sowieso veel meer dan vroeger. Jeroen Willems, een acteur die Monteverdi zong, dat was vroeger ondenkbaar geweest!"

Michel: "De term 'opera' is historisch erg beladen. Wij maken opera met het DNA van onze tijd, zelfs al gaat het om een stuk dat speelt in de zeventiende eeuw. En daar heeft Louis de eerste stappen in gezet."

Sunken Garden, 2013

Hebben jullie een soort muze? Iemand die je in je hoofd hebt als je aan het schrijven bent?

Louis: "Een van de dingen die ik heel goed vind van Michel is dat hij zulke onmetelijk goede zangeressen weet te vinden. Zoals Kate Miller-Heidke in *Sunken Garden*."

Michel: "Kate is inderdaad geweldig, nu ook weer in *The Book of Sand*, de interactieve digitale liederencyclus, die ik dit jaar heb gemaakt voor het Holland Festival. Net als Louis hou ik niet zo van klassieke operastemmen, maar Kate kan alles. Ze is heel hybride en zingt met hetzelfde gemak en met dezelfde overgave totaal verschillende genres. In de kameropera waar ik nu mee bezig ben, zingt iemand anders, Miah Persson, samen met Roderick William, die ook al in *Sunken Garden* (2013) zong. Je hebt inderdaad iemand nodig als je aan het schrijven bent, niet alleen een stem, maar meer nog zelfs. Iemand die performt, die je meeneemt."

Louis: "Voor mij moet een zangeres het liefst wel thuis zijn in meerdere genres. Zo iemand was voor mij Astrid Serieese, die indertijd alleen bekend was als jazz-zangeres. Ze zong *M is for Man, Music, Mozart*. Later kwam Claron McFadden en daarna Cristina Zavalloni die in *Anais Nin* en *La Commedia* de hoofdrol zong."

'Ik heb weleens urenlang gepraat over twee maten. Al pratend houd ik zelf ook mijn oren open.'

Michel: "In Nederland is Nora Fischer een goed voorbeeld, die is ook overal in thuis. Een hele nieuwe generatie zangers die zich niet in een hokje laat stoppen."

Jullie komen allebei uit een muzikaal gezin. Louis uit de muzikale Andriessen-dynastie, met een componist als vader, en Michels vader was organist en dirigent.

Michel: "... en mijn moeder was alt. Samen hadden ze een amateur-operettegezelschap. Als kind zong ik mee in een jeugdopera die mijn vader vanuit het souffleurshokje dirigeerde. Dan werd er een berglandschap geschilderd op een paar stukken karton en hup, iedereen was ineens in de bergen, geweldig vond ik dat. Daar is mijn liefde voor muziek en theater begonnen."

Louis: "Ik heb een belangrijke bijrol gespeeld in het toneelstuk *Goudhaertje en de Troubadour*. Ik was verliefd op Goudhaertje. Onvergetelijk, zoiets. Maar ik heb ook een herinnering die direct met opera te maken heeft. Toen ik een jaar of acht was, kwam ik thuis terwijl mijn vader zat te vergaderen met

twee heren van de opera. 'Ik ben ook bezig met een opera,' zei ik tegen de mannen. 'Zo, en heb je al een libretto?', vroeg er een. Ik wist niet hoe snel ik weg moest komen, want ik had geen idee wat dat was."

Louis heeft veel lesgegeven, ook aan Michel. Michel, heb jij op jouw beurt ook weer leerlingen aan wie je het vak wil doorgeven?

Michel: "Nee, ik ben te veel op maken gericht. En ik ben ook ongeduldig, dus waarschijnlijk niet zo'n goede leraar. Maar ik hoor wel van vrienden dat lesgeven heel inspirerend kan zijn. Je ziet mensen met heel oorspronkelijke en persoonlijke ideeën, die nog niet hebben af- en aangeleerd hoe het hoort."

Louis: "Samen met leerlingen met de noten bezig zijn, dat doe ik in eerste instantie omdat ik het leuk vind om over het vak te praten, over vierstemmige akkoorden. Ik heb weleens urenlang gepraat over twee maten. Al pratend houd ik zelf ook mijn oren open."

Michel: "Wat ik van Louis geleerd heb is nadenken over de grote vorm van een werk, het skelet. Toen hij me les gaf was ik met mijn eerste grote voorstelling bezig, *Staring at the Space*. Hoe houd je de spanning erin bij zo'n stuk? Waar zakt het in? Over dat soort dingen gaf hij heel goede aanwijzingen. Het is ook een soort therapie natuurlijk: 'ga zo door'. Dat stimuleert. Louis kan ook heel goed een compact theateraal werk opzetten."

Michel is beter ingevoerd in moderne technieken. Kan jij op dat gebied iets van Michel opsteken, Louis?

Louis: "Zeker. Indertijd al bij *Writing to Vermeer*."

Michel: "Louis heeft altijd al partners gezocht in andere disciplines, zoals de filmwereld. Peter Greenaway bijvoorbeeld, daar was hij heel vroeg mee. En nu werkt hij dus weer samen met de Quay Brothers."

Louis: "Alles interesseert me, architectuur, film, beeldende kunst, boeken. Net als Michel. Daarin hebben we veel gemeenschappelijk."

NIEUWE FANS

ANNE THIJSSSEN & IJSBRAND LEERTOUWER

gerechtssecretaris (28) en masterstudent psychologie (25) bezochten *Benvenuto Cellini* van Berlioz, onder regie van Terry Gilliam, in het kader van de OperaFlirt, voor bezoekers onder de 30

LUCIA KABIA & FATIMA KABIA

masterstudent Communicatiewetenschappen (23) en arts (26) bezochten *Benvenuto Cellini* van Berlioz, onder regie van Terry Gilliam, in het kader van de OperaFlirt, voor bezoekers onder de 30

Ijsbrand: "Bij het begin van *Benvenuto Cellini* dacht ik: dit is een karikatuur van opera. Maar door al dat spektakel is de tijd wel omgevlogen. Het was ook op zo veel verschillende manieren spectaculair."

Anne: "Inderdaad. Ten eerste al door het enorme decor, dat steeds voor je ogen verandert."

Ijsbrand: "Hoe de decors en scènes in elkaar overgaan – zo dynamisch. En er waren zo veel mensen tegelijk op het podium aan het zingen – dat knalt op je af. En we zaten op het balkon, dus kun je nagaan!"

Anne: "Ik had van tevoren al wat filmpjes en recensies gezien. Toch had ik niet verwacht dat het zó spectaculair zou zijn. Het overtreft wel mijn verwachtingen."

Ijsbrand: "Ik ben al wel eens eerder naar de opera geweest. Mijn vader is dirigent, en een goede vriend van hem opera-dirigent. Anne en ik zijn één keer eerder samen naar de opera geweest. Het heeft toen zo'n indruk gemaakt dat Anne nog een keer wilde. Grappig genoeg was dat een heel sobere opera met een vrij minimalistisch decor. *Benvenuto Cellini* was juist ouderwets knallen."

Lucia: "Ik ben stiekem al één keer eerder naar de opera geweest, naar *Macbeth*. Op de middelbare school hebben we dat stuk bij Engels bestudeerd, dus ik kende het al vrij goed, dus het was heel leuk om het als opera opgevoerd te zien worden."

Fatima: "Lucia heeft me voor mijn verjaardag meegenomen naar de OperaFlirt. *Benvenuto Cellini* is heel humoristisch, echt droog op sommige momenten, niet alleen de uitvoering maar ook de teksten. En de rondleiding vooraf was ook erg leuk. De rondleider kon zijn verhaal goed overbrengen en wist een heleboel interessante feitjes."

Lucia: "Ja, het was zeker tof! Maar *less is more* was niet echt aan de orde, alles wat ze hadden werd uit de kast getrokken. Er werd veel meer geacteerd dan in *Macbeth*, en dan was er ook nog ballet, én acrobatiek, én vuurspuwers! Heel bijzonder."

JUSTUS BRUNS

ontwerper, kunstenaar en ondernemer (27)
Lid van de Young Patrons Circle van
Nationale Opera & Ballet

LEONIE ACHAMMER

hotelontwikkelaar bij citizenM hotels (26)
Lid van de Young Patrons Circle van
Nationale Opera & Ballet

“Opera is een geweldig ‘gesamtkunstwerk’: het is muziek, mode, design, dans, toneel, architectuur – alles in één! Het is echt een bijzonder kunstgenre, dat een bombastisch persoon als ik wel kan waarderen.

Als ik een meisje leuk vind, neem ik haar mee naar de opera. Zo kom ik te weten of het iets kan worden.

Sinds dit jaar ben ik lid van de Young Patrons Circle om Nationale Opera & Ballet te steunen. Opera en ballet moeten immers blijven bestaan, en waar mogelijk minder afhankelijk van subsidies worden. Als je dat vindt en genoeg te besteden hebt, is het een kwestie van ‘practice what you preach’. Maar ik draag vooral ook bij omdat ik groot fan ben van de directeur, Els van der Plas. Zij doet haar werk zo goed, waardoor zelfs mijn kantoorgenoten, die nooit de opera bezoeken, ineens op het idee komen om ook te gaan. Dat is knap.”

De eerste opera die ik ooit zag, was *Die Zauberflöte* toen ik acht was, bij de Wiener Staatsoper – ik ben in de buurt van Wenen opgegroeid. Kort geleden zag ik hem opnieuw, hier bij Nationale Opera & Ballet. Die opera heeft voor mij een magisch vermogen: Papageno’s fluit neemt me terug in de tijd, naar gelukkige jeugdherinneringen. Wonderbaarlijk toch, wat voor effect muziek op een mens kan hebben.

Ik heb me om twee redenen bij de Young Patrons Circle van Nationale Opera & Ballet aangesloten. Ik vind de programma-avonden die Young PCatrons oirclerganiseert uniek, en verder steun ik graag de schone kunsten in de stad waar ik woon. Het is naar mijn mening van cruciaal belang dat jonge professionals zelf het heft in handen nemen en dat we de kunst en cultuur en goede doelen die we hoog hebben financieel steunen. Als wij het niet doen, doet niemand het!

Opera is ons culturele erfgoed. Het is niet een schilderij dat je kan restaureren of een gebouw dat je tot monument kan verklaren. Het moet steeds opnieuw opgevoerd, gespeeld en gezongen worden. Je kan het niet gewoon even van zolder halen en afstoffen. Het moet in leven gehouden worden!”

50
DE
NATIONALE
OPERA
JAAR

ALLES WETEN OVER DE
RIJKE GESCHIEDENIS VAN
DE NATIONALE OPERA?

BESTEL NU HET JUBILEUMBOEK VOOR MAAR €49,50
TOT 1 SEPTEMBER 20 EURO KORTING
BOEKHANDELSPRIJS €69,50

WEES ER SNEL BIJ!

ONTWERP: IRMA BOOM
MEER WETEN OVER DIT BIJZONDERE BOEK?
KIJK OP OPERABALLET.NL/JUBILEUMBOEK.

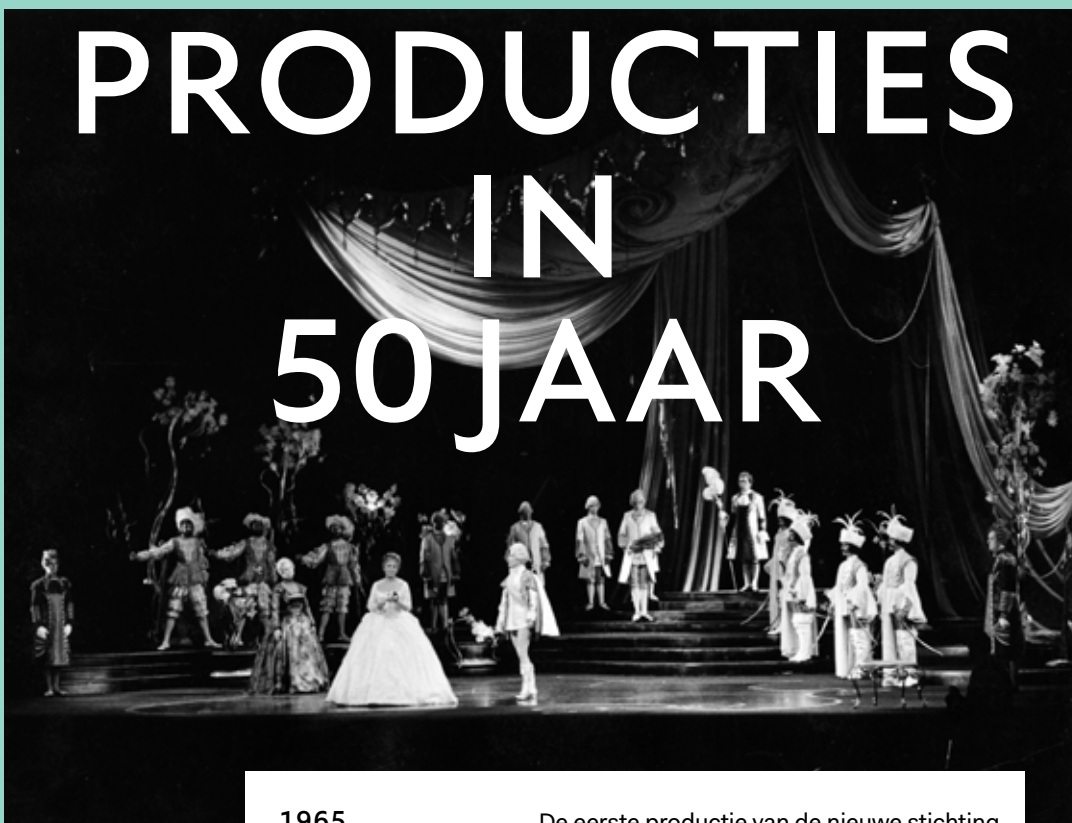
NATIONALE OPERA & BALLETT

50
DE
NATIONALE
OPERA
JAAR

DE NATIONALE OPERA
1965 - 2015

400
NIEUWE
PRODUCTIES
IN
50 JAAR

1965
**DER ROSEN-
KAVALIER**
Richard Strauss

Muzikale leiding
Richard Kraus
Regie
Johan de Meester

De eerste productie van de nieuwe stichting speelt zich nog af in de Congresszaal van de Amsterdamse RAI. Bij de galapremière op 17 november 1965 krijgen de dames in het publiek een roos aangeboden. Het is een van de weinige voorstellingen waarin Gré Brouwenstijn en Cristina Deutekom het toneel delen. Vijftig jaar later begint het seizoen opnieuw met *Der Rosenkavalier*.

'65

Der Rosenkavalier
R. Strauss
Madama Butterfly
Puccini

'66

Wozzeck
Berg
Le nozze di Figaro
Mozart
Manon
Massenet
Die Zauberflöte
Mozart
Le pescatrici
Haydn
Don Carlo
Verdi
Labyrint
Schat
Fidelio
Beethoven
Andrea Chénier
Giordano
Elektra
R. Strauss

'67

Götterdämmerung
Wagner
Così fan tutte
Mozart
Rigoletto
Verdi
L'Orfeo
Monteverdi
Lulu
Berg
Tannhäuser
Wagner
Il trovatore
Verdi

'68

Le comte Ory
Rossini
Die Fledermaus
J. Strauß jr.
Die Zauberflöte
Mozart
Blauwbaards burcht
Bartók
**L'enfant et
les sortilèges**
Ravel

Platée
Rameau
Salome
R. Strauss
Un ballo in
maschera
Verdi
La traviata
Verdi
Carmen
Bizet

'69

Le rossignol
Stravinsky
L'heure espagnole
Ravel
Giulio Cesare
Händel
Der Zigeunerbaron
J. Strauß jr.
Fidelio
Beethoven
Hänsel und Gretel
Humperdinck
Das Rheingold
Wagner
Reconstructie
L. Andriessen e.a.
Don Giovanni
Mozart
Faust
Gounod
Il prigioniero
Dallapiccola
Arlecchino
Busoni
Tosca
Puccini

'70

Die Walküre
Wagner
Boccaccio
Suppé
Die Entführung aus dem
Serail
Mozart
The Saint of
Bleecker Street
Menotti
Pelléas et
Mélisande
Debussy
La fedeltà
premiata
Haydn
Lucia di
Lammermoor
Donizetti
Arabella
R. Strauss
La bohème
Puccini
L'Ormino
Cavalli

1966
DON CARLO
Giuseppe Verdi

Muzikale leiding
Bernard Haitink
Regie
Georg Reinhardt

Terwijl Peter Schats 'totaal theater' *Labyrint* door Carré raast, gaat het in de Stadsschouwburg iets statiger toe in Verdi's *Don Carlo*, de enige keer dat Bernard Haitink een productie van DNO dirigeert.

Gré Brouwenstijn blinkt uit als Elisabeth, Nicolai Ghiuselev is Filips II. De stem uit de hemel komt van Cristina Deutekom. In enkele bijrollen laat Marco Bakker van zich horen.

GRÉ
BROUWENSTIJN

In de jonge jaren van DNO is Gré Brouwenstijn de belangrijkste zangeres. In 1971 neemt zij afscheid van het operatoneel met haar glansrol, Leonore in Beethovens *Fidelio*. De dirigent van deze voorstelling, Edo de Waart, is slechts een paar jaar eerder aan een veelbelovende carrière begonnen.

BRUNO
MADERNA

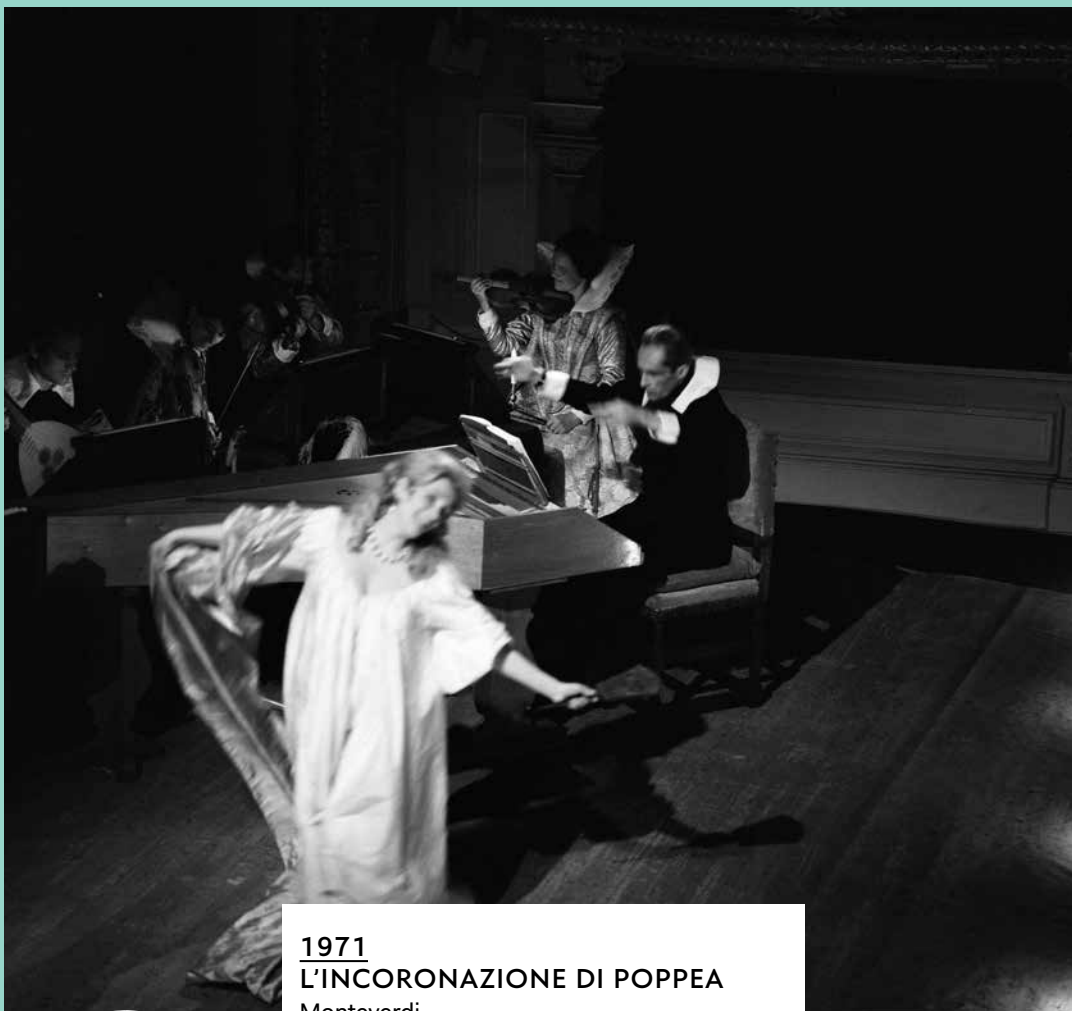
De componist en dirigent Bruno Maderna is het idool van de makers van *Reconstructie*. Zij eisen dat hij wordt aangesteld bij het Concertgebouworkest. De onvrede leidt tot de actie van de Notenkraakers, die een concert met kikkertjes verstoren. Bij DNO dirigeert hij opera's van Monteverdi tot Ligeti, maar ook eigen werk, tot een paar maanden voor zijn dood in 1973.

1969
RECONSTRUCTIE
Louis Andriessen e.a.

Muzikale leiding
Louis Andriessen e.a.
Regie
Hugo Claus en
Harry Mulisch

De componisten Louis Andriessen, Reinbert de Leeuw, Misha Mengelberg, Peter Schat en Jan van Vlijmen keren zich met de schrijvers Hugo Claus en Harry Mulisch collectief tegen het Amerikaanse kapitalisme. Veel ophef in het land. De Boerenpartij stelt vragen in de Tweede Kamer. Minister Marga Klompé, die bij de première in Carré naast Herbert von Karajan zit, geeft geen krimp.

1971
L'INCORONAZIONE DI POPPEA
 Monteverdi

**REINBERT
 DE LEEUW**

Na *Reconstructie* zal Reinbert de Leeuw zich nog eens als componist bij DNO manifesteren in *Axel*, een opera die hij in 1977 samen met Jan van Vlijmen maakt op een libretto van Harry Mulisch. Als dirigent is hij betrokken bij talrijke producties, zoals bij de wereldpremières van opera's van Louis Andriessen.

Muzikale leiding
 Gustav Leonhardt
Regie, decors en kostuums
 Filippo Sanjust

De nieuwe intendant Hans de Roo is zijn tijd vooruit. Hij begint zijn bewind met een opera van Monteverdi, waarvoor hij de barok-specialisten Gustav Leonhardt en Alan Curtis engageert. Zinken en theorbes in de orkestbak: het is een doorbraak. In 1974 volgt *L'Orfeo* onder leiding van Nikolaus Harnoncourt. Monteverdi vormt een van de rode draden in de programma's van DNO. Denk aan de cyclus die vanaf 1990 gestalte krijgt in de regies van Pierre Audi.

**FILIPPO
 SANJUST**

Vanaf 1971 heeft Filippo Sanjust voor vele producties van DNO de regie gevoerd en daarbij zelf de decors en kostuums ontworpen. Het zijn suggestieve, klassiek georiënteerde ensceneringen met historische kostuums, altijd in harmonie met de muziek, zoals in de kleine Monteverdi-cyclus van de jaren zeventig.

'71

De droom
 T. de Leeuw
In seinem Garten liebt Don Perlimplin Belisa
 Fortner
Der fliegende Holländer
 Wagner
Nabucco
 Verdi
Spinoza
 De Kruyf
Hoffmanns Erzählungen
 Offenbach
L'incoronazione di Poppea
 Monteverdi
Il barbiere di Siviglia
 Rossini
Der junge Lord
 Henze

'72

Così fan tutte
 Mozart
Rigoletto
 Verdi
The rake's progress
 Stravinsky
Ariadne auf Naxos
 R. Strauss
De vos / Het verhaal van de soldaat
 Stravinsky
Falstaff
 Verdi
Cantata
 Birtwistle
Recital / Laborintus II
 Berio
Lohengrin
 Wagner
Uit een dodenhuis
 Janáček

'73

Erwartung
 Schönberg
Blaubaards burcht
 Bartók
Aventures et nouvelles aventures
 Ligeti
Satyricon
 Maderna
Albert Herring
 Britten
Idomeneo
 Mozart
Don Pasquale
 Donizetti
Rodelinda
 Händel
Aida
 Verdi

Norma
Bellini
Il barbiere di Siviglia
Rossini
Pelléas et Mélisande
Debussy
Wozzeck
Berg

GÖTZ FRIEDRICH

Götz Friedrich heeft zijn opleiding genoten in de voormalige DDR als assistent van de grote theatervernieuwer Walter Felsenstein. In zijn regies besteedt Friedrich veel aandacht aan politieke en sociale aspecten met het volle behoud van dramatische effecten. Bij DNO komt dit onder meer ook tot uiting in zijn producties van Verdi's *Falstaff* (1992) en Wagners *Tristan und Isolde* (1974).

'74

L'Orfeo
Monteverdi
Il combattimento di Tancredi e Clorinda / Lamento d'Arianna / Il ballo dell'ingrate
Monteverdi
Tristan und Isolde
Wagner
Dorian Gray
Kox
De dochter van Madame Angot
Lecocq
Le nozze di Figaro
Mozart
L'Erismena
Cavalli
La traviata
Verdi
Così fan tutte
Mozart
Un ballo in maschera
Verdi
Dummies
Ketting
Salome
R. Strauss

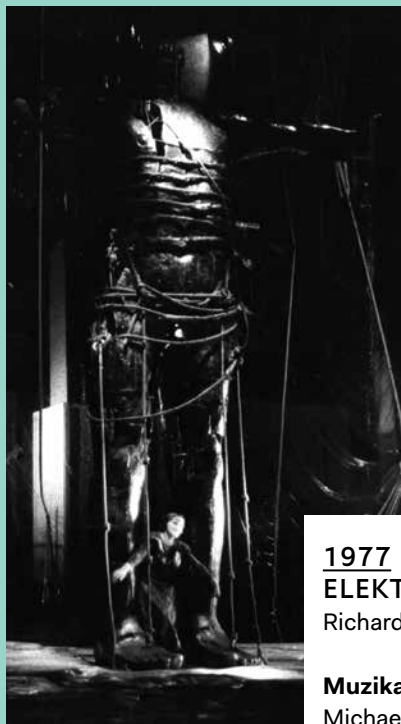
1974
LE NOZZE DI FIGARO
Wolfgang Amadeus Mozart

Muzikale leiding
Michael Gielen
Regie
Götz Friedrich

Deze *Figaro* is de verrassing van het Holland Festival 1974. Onder de spirituele leiding van Götz Friedrich hebben de opvallend jonge zangers (zoals de toen nog niet zo bekende Catherine Malfitano) zes weken lang gerepeteerd op een wijze die veel weg heeft van een groepstherapie. De opera is ontdaan van alle clichés en krijgt een nieuw sociaal engagement. Ondanks de komische verwickelingen wordt duidelijk dat het thema in zijn ontstaanstijd ooit revolutionair is geweest.

'75

Die Nase
Sjostakovitsj
Svejk
Kurka
De zaak Makropulos
Janáček
Il maestro di cappella
Cimarosa
La cambiale di matrimonio
Rossini
Jevgeni Onjegin
Tsjajkovski
Madama Butterfly
Puccini
Orfeo ed Euridice
Gluck
Orpheus in de onderwereld
Offenbach
Capriccio
R. Strauss
De engel van Amsterdam
Stokkermans
De speler
Prokofjev
Káťa Kabanová
Janáček
Der Kaiser von Atlantis
Ullmann

HARRY KUPFER

Net als Götz Friedrich is regisseur Harry Kupfer opgeleid in de voormalige DDR. Ook hij

is op zoek naar de actuele politieke en sociale dimensie in de opera. Daarbij besteedt hij veel aandacht aan de psychologie van de personages en hun onbewuste drijfveren. Bij DNO wordt hij een vaste gast, met spraakmakende producties zoals van Beethovens *Fidelio* (1981), Strauss' *Salome* (1988) en Berlioz' *La damnation de Faust* (1989).

1977
ELEKTRA
Richard Strauss

Muzikale leiding
Michael Gielen
Regie
Harry Kupfer

Niets blijft de toeschouwers bespaard in de tragedie rondom Elektra, die zich aan het eind in extase dood danst nadat de moord op haar vader is gewroken. De bloederige eenakter lijkt zich af te spelen in een luguber slachthuis. Kupfers personenregie is messcherp. Bij de reprises in 1980 en 1984 geeft Pauline Tinsley aangrijpende gestalte aan de titelrol.

GIAN CARLO MENOTTI

Componist Gian Carlo Menotti heeft twee van zijn opera's bij DNO geïntroduceerd en daarbij zelf de regie gevoerd: *The Saint of Bleeker Street* (1970) en *The consul* (1979). Als artistiek erfgenaam van Puccini componeert hij expressieve en voor een groot publiek toegankelijke muziek waarin menselijke hartstochten breed worden uitgemeten.

NIKOLAUS HARNONCOURT

Na Monteverdi begint dirigent Nikolaus Harnoncourt aan een opmars in de muziekgeschiedenis. Zo voelt hij zich helemaal thuis in de Weense wereld van *Die Fledermaus* (1987) en werkt hij voor DNO in de jaren 1988-1993 aan een cyclus van de drie meesterwerken die Mozart op libretto's van Lorenzo da Ponte heeft gecomponeerd.

'76

Die Kluge
Orff
Arlecchino
Busoni
Dido and Aeneas
Purcell
Macbeth
Verdi
Il barbiere di Siviglia
Rossini
Der Rosenkavalier
R. Strauss
Of mice and men
Floyd
De liefde voor de drie sinaasappelen
Prokofjev
Il trovatore
Verdi
Rusalka
Dvořák

'77

Elektra
R. Strauss
Jenůfa
Janáček
María Stuarda
Donizetti
Transformations
Susa
Don Carlo
Verdi
Il tabarro / Gianni Schicchi
Puccini
Axel
J. van Vlijmen en
R. de Leeuw
Houdini
Schat
La voix humaine
Poulenc
Katerina Ismailova
Sjostakovitsj
Livietta e Tracollo
Pergolesi

'78

Lulu
Berg
Hans en Grietje
Humperdinck
Simon Boccanegra
Verdi
Orlando
Händel
Don Giovanni
Mozart
Tannhäuser
Wagner
La vie parisienne
Offenbach

1977

MARIA STUARDA

Gaetano Donizetti

Muzikale leiding

Richard Bonyngé

Regie

Tito Capobianco

Joan Sutherland treedt geregeld op bij DNO. De prima donna zonder prima donna-allures maakt furore in Händels *Rodelinda* (1973), Bellini's *Norma* (1978) en Donizetti's *Lucia* (1982). Ook in *Maria Stuarda* vormt zij een hecht team met Richard Bonyngé, die weet hoe hij zijn echtgenote het best kan begeleiden, en Huguette Tourangeau, een zangeres die over indrukwekkende borsttonen beschikt.

CRISTINA DEUTEKOM

Sopraan Cristina Deutekom is al in de jaren zestig internationaal doorgebroken met haar spectaculaire coloraturen als Koningin van de Nacht in Mozarts *Zauberflöte*. Als ze haar koers verlegt naar het belcanto, is ze vaak bij DNO te gast in opera's van Bellini, Donizetti en Verdi. Uiteindelijk neemt ze zelfs de zware hoofdrol in Puccini's *Turandot* (1985) op haar schouders.

'79

Carmen

Bizet

Winter cruise

Henkemans

Die Zauberflöte

Mozart

Der fliegende Holländer

Wagner

The consul

Menotti

Die Fledermaus

J. Strauß jr.

'80

Jakobin

Dvořák

Thijl

Van Gilse

Aap verslaat de

knekelgeest

Schat

Satyagraha

Glass

La cenerentola

Rossini

'81

Don Quichotte

Massenet

Fidelio

Beethoven

Parsifal

Wagner

Intermezzo

R. Strauss

Het sluwe vosje

Janáček

La fanciulla del West

Puccini

Peter Grimes

Britten

'82

The rake's progress

Stravinsky

Werther

Massenet

Pique dame

Tsjaikovski

The turn of the screw

Britten

The telltale heart

Kessner

Mirrors of the truth

McQueen

1980

SATYAGRAHA

Philip Glass

Muzikale leiding

Bruce Ferden

Regie

David Pountney

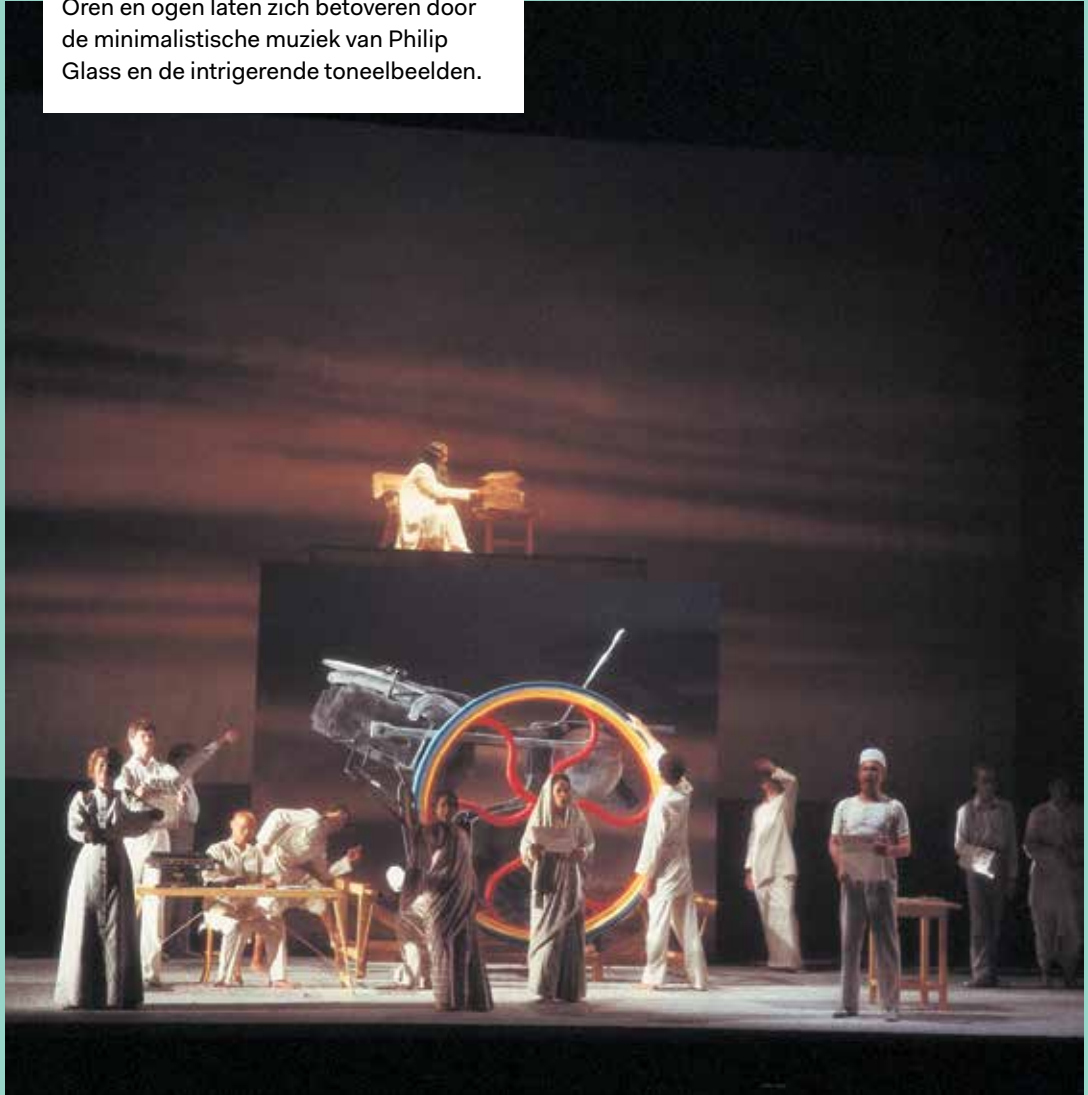
Door de wereldpremière van *Satyagraha* raakt een geheel nieuw publiek geïnteresseerd in opera. Er staan lange rijen voor de kassa. Het werk gaat over de geweldloze verzetsbeweging van Mahatma Gandhi en heeft teksten in het Sanskriet. Oren en ogen laten zich betoveren door de minimalistische muziek van Philip Glass en de intrigerende toneelbeelden.

DAVID
POUNTNEY

Na zijn regie van Stravinsky's *The rake's progress* (1972) keert

David Pountney geregeld terug in Nederland. Sinds zijn doorbraak in dat jaar ontwikkelt hij zich tot een kopstuk van het Engelse regietheater. DNO vertoont onder meer zijn befaamde producties van Humperdinck's *Hänsel und Gretel* (1990) en Sjostakovitsj' *Lady Macbeth van Mtsensk* (1994).

PETER SCHAT

Na *Labyrint* (1966) en zijn aandeel in *Reconstructie* (1969) gaat Peter Schat weer op zoek naar harmonie in de muziek. Hij vindt deze terug in een eigen compositiesysteem dat hij de 'toonklok' noemt. In *Houdini* (1977) bevrijdt de componist zich uit de boeien van het modernisme. *Aap verslaat de knekelgeest* (1980),

gebaseerd op een oud Chinees stripverhaal, wordt vertoond in een tent op het Amsterdamse landgoed Frankendael. *Symposion* (1994) is geïnspireerd op geruchten over de dood van Tsjaikovski, die vanwege zijn homoseksualiteit door een geheime raad veroordeeld zou zijn tot de gifbeker.

DAVID ALDEN

Als hij in 1982 *The rake's progress* regisseert, is de Amerikaan David Alden nog vrij onbekend. Daarna maakt hij snel carrière, vooral in Europa. Met zijn ontregelende postmoderne ensceneringen vol visuele vondsten provoceert hij menige traditionele operaliefhebber.

1982 THE RAKE'S PROGRESS

Igor Stravinsky

Muzikale leiding

Edo de Waart

Regie

David Alden

Stravinsky liet zich inspireren door de schilderijen en etsen van William Hogarth uit de achttiende eeuw waarop de teloorgang van een lichtzinnige jongen is verbeeld. In de flitsende enscenering van David Alden lijkt de surrealist Margritte eerder de inspiratiebron. Neil Rosenshein crost als Tom Rakewell op een zware motor over het toneel.

La schiava liberata
Jommelli
Cavalleria rusticana
Mascagni
Pagliacci
Leoncavallo

'83

Il turco in Italia

Rossini

Arabella

R. Strauss

Wozzeck

Berg

Der Schuhu und die fliegende Prinzessin

U. Zimmermann

La clemenza di Tito

Mozart

Die lustigen Weiber von Windsor

Nicolai

'84

Manon Lescaut

Puccini

I puritani

Bellini

The beggar's opera

Gay / Pepusch / Britten

Così fan tutte

Mozart

I vespri siciliani

Verdi

'85

La belle Hélène

Offenbach

Dr. Faustus

Boehmer

Naima

Loevendie

Il prigioniero

Dallapiccola

Der Zwerg

Zemlinsky

Turandot

Puccini

'86

Le nozze di Figaro

Mozart

the CIVIL warS

Glass

Die Meistersinger von Nürnberg

Wagner

1987 IL BARBIERE DI SIVIGLIA

Gioachino Rossini

Het Muziektheater is in gebruik genomen. De eerste hit van de nieuwe intendant Jan van Vlijmen is Rossini's *Barbier* in de geestige enscenering van Dario Fo. De toeschouwers tuimelen van de ene verrassing in de andere. De productie wordt ook internationaal een doorslaand succes.

Ithaka
Ketting
Falstaff
Verdi
Der Kreidekreis
Zemlinsky
L'heure espagnole
Ravel
El retablo de maese Pedro
Falla
De vos
Stravinsky
Max en de maximonsters
Knussen

'87

Boris Godoenov
Moesorgski
Lear
Reimann
Giustino
Händel
Il barbiere di Siviglia
Rossini
Doktor Faust
Busoni
Die Fledermaus
J. Strauß jr.
Tristan und Isolde
Wagner
Don Carlos
Verdi
Don Pasquale
Donizetti
Cendrillon
Massenet

'88

Don Giovanni
Mozart
Salome
R. Strauss
Káťa Kabanová
Janáček
Die Entführung aus dem Serail
Mozart
Nixon in China
Adams
Blauwbaards burcht
Bartók
Die Zauberflöte
Mozart

'89

Ariadne auf Naxos
R. Strauss
La damnation de Faust
Berlioz
Simon Boccanegra
Verdi
De materie
L. Andriessen
Ariane et Barbe-bleue
Dukas

1987
TRISTAN UND ISOLDE
Richard Wagner

Muzikale leiding
Hartmut Haenchen
Regie
Jürgen Gosch

Na het publiekssucces van de *Barbier* stuit deze productie op veel weerstand. Bij de première is er massaal boegeroep voor de toneelregisseur Jürgen Gosch. De bravo's zijn gericht aan het Concertgebouworkest en Hartmut Haenchen, die als muzikaal directeur en chef-dirigent van DNO is aangesteld nadat Edo de Waart zich had teruggetrokken.

1990
PARSIFAL
Richard Wagner

Muzikale leiding
Hartmut Haenchen
Regie
Klaus Michael Grüber

Ook Klaus Michael Grüber is van huis uit een toneelregisseur, maar hij oogst veel meer lof met zijn encensering van *Parsifal*. Deze is van een uiterste soberheid, ont-daan van alle clichégebaren en voorzien van sterk tot de verbeelding sprekende details. De meterslange tafel waaraan de graalridders plaatsnemen, zal niemand vergeten die de voorstelling heeft gezien.

ROBERT WILSON

Robert Wilson baart al vanaf het begin van de jaren zeventig opzien met totaaltheater dat vaak een epische lengte heeft. Zijn *CIVIL warS* met muziek van Philip Glass brengt DNO in 1986 op het toneel. Daarna keert Wilson terug als regisseur van *De materie* van Andriessen en *Madama Butterfly* van Puccini. De reprise van zijn *Einstein on the beach* in 2013 trekt weer een geheel nieuw publiek aan.

LOUIS ANDRIESSEN

Na de bijdrage van Louis Andriessen aan *Reconstructie* presenteert DNO de wereldpremières van zijn opera's. Hij werkt daarbij samen met de dirigent Reinbert de Leeuw en met onconventionele kunstenaars als Robert Wilson (*De materie*, 1989), Peter Greenaway (*Rosa*, 1994, *Writing to Vermeer*, 1999) en Hal Hartley (*La commedia*, 2008).

PETER SELLARS

Peter Sellars roept controverses op met zijn drastische, maatschappelijk geëngageerde actualisering van oude opera's, zoals van Debussy's *Pelléas et Mélisande* (1993). Bij DNO manifesteert hij zich vooral in nieuwe opera's van John Adams (*Nixon in China*, 1988, *Doctor Atomic*, 2007) en in werken van Stravinsky, die in 1998 een onorthodoxe behandeling krijgen.

'90

- Orphée et Eurydice**
Gluck
- Così fan tutte**
Mozart
- Hänsel und Gretel**
Humperdinck
- Le comte Ory**
Rossini
- L'ange de feu**
Prokofjev
- Parsifal**
Wagner
- Il ritorno d'Ulisse in patria**
Monteverdi
- Un ballo in maschera**
Verdi

'91

- Die glückliche Hand**
Schönberg
- Neither**
Feldman
- Benvenuto Cellini**
Berlioz
- Iphigénie en Tauride**
Gluck
- Idomeneo**
Mozart
- Gassir**
Loevendie
- Il combattimento di Tancredi e Clorinda**
Monteverdi
- Mazeppa**
Tsjaikovski
- Fidelio**
Beethoven
- Luisa Miller**
Verdi
- Hyperion**
Maderna

1990

IL RITORNO D'ULISSE IN PATRIA

Claudio Monteverdi

Muzikale leiding

Glenn Wilson

Regie

Pierre Audi

Pierre Audi is sinds 1988 artistiek directeur van DNO. Zijn eerste regie voor het gezelschap is meteen een schot in de roos. Het is het begin van een nieuwe Monteverdi-cyclus, waarin hij de typische eigenschappen van het Muziektheater gebruikt, de handeling laat doorspelen tot in de zaal en zo het drama dichterbij de mensen brengt.

CHARLOTTE MARGIONO

Charlotte Margiono is al sinds 1983 betrokken bij DNO, toen ze de rol van Kate

Pinkerton vertolkte in Puccini's *Madama Butterfly*. Van de vele personages die ze op het toneel heeft gespeeld, komt voor haarzelf Fiordiligi in Mozarts *Così fan tutte* (1990) op de eerste plaats, als onderdeel van de Mozart-Da Ponte-cyclus onder leiding van Nikolaus Harnoncourt.

'92

- Les brigands**
Offenbach
- Die Frau ohne Schatten**
R. Strauss
- Mitridate, re di Ponto**
Mozart
- Life with an idiot**
Schnittke
- Snatched by the gods / Broken strings**
Vir
- Samson et Dalila**
Saint-Saëns
- La bohème**
Puccini

'93

Punch and Judy

Birtwistle
Der fliegende Holländer
Wagner
A midsummer night's dream
Britten
La Wally
Catalani
Le nozze di Figaro
Mozart
Pelléas et Mélisande
Debussy
L'incoronazione di Poppea
Monteverdi
La traviata
Verdi

1994 **WOZZECK**

Alban Berg

Muzikale leiding

Hartmut Haenchen

Regie

Willy Decker

Uitverkochte zalen voor deze radicaal sobere, diep indringende *Wozzeck*. In het decor van Wolfgang Gussmann worden de vijftien scènes ingenieus met elkaar verbonden. Het is een gele omgeving met zwarte huzen van verschillende grootte. In de sterke personenregie van Willy Decker geeft John Bröcheler een aangrijpende vertolking van de eeuwige buitenstaander.

'94

Il re pastore

Mozart
Wozzeck
Berg
Symphonie
Schat
Falstaff
Verdi
Noach
Janssen
Lady Macbeth van Mtsensk
Sjostakovitsj
Rosa, a horse drama
L. Andriessen

1994 **ROSA, A HORSE DRAMA**

Louis Andriessen

Muzikale leiding

Reinbert de Leeuw

Regie

Peter Greenaway

De wereldpremière van een opera over seks, geweld en dood. Rosa is een componist van filmmuziek voor westerns die liever met zijn paard dan met zijn minnares de liefde bedrijft. Peter Greenaway geeft met zijn filmische beelden het geweld een paradoxale schoonheid, Andriessens magistrale partituur doet de rest.

'95

L'italiana in Algeri

Rossini
Erwartung / Von heute auf morgen
Schönberg
L'Orfeo
Monteverdi
Die Meistersinger von Nürnberg
Wagner
Moses und Aron
Schönberg
Die Zauberflöte
Mozart

JOHN BRÖCHELER

John Bröcheler treedt al sinds 1970 op bij DNO, aanvankelijk in kleinere rollen, zoals

naast Joan Sutherland in Donizetti's *Maria Stuarda* (1977). Tot de vele hoogtepunten behoren de titelrollen in Götz Friedrichs productie van *Don Giovanni* (1980) en in *Wozzeck*. Rond de millenniumwisseling vormt hij als oppergod Wotan een belangrijke schakel in de grootscheepse *Ring*.

RICHARD JONES

De Britse regisseur Richard Jones manifesteert zich bij DNO in een overrompelende voorstelling van Tsjaikovski's *Mazeppa* (1991) en een controversiële zwart-witversie van Wagners *Der fliegende Holländer* (1993). In de loop der jaren keert hij terug naar Amsterdam voor onder meer producties van opera's van Janáček en Britten (*Billy Budd*, 2011).

1995 MOSES UND ARON

Arnold Schönberg

Muzikale leiding

Pierre Boulez

Regie

Peter Stein

Pierre Boulez dirigeert het Concertgebouw-orkest in Schönbergs onvoltooide opera. Het decor van Karl-Ernst Herrmann is als een geelgouden woestijn die zich tot voorbij de orkestbak uitstrekt. Schijnwerpers achteraan op het toneel verblinden aan het slot de toeschouwers. In de realistische regie van Peter Stein vervult het Operakoor een hoofdrol.

'96

Werther
Massenet
Otello
Verdi
Elektra
R. Strauss
De neus
Sjostakovitsj
Rigoletto
Verdi

'97

Jevgeni Onegin
Tsjaikovski
Jenůfa
Janáček
Das Rheingold
Wagner
Dialogues
des carmélites
Poulenc

'98

Die Walküre
Wagner
Oedipus rex /
Psalmensymfonie
Stravinsky
Tosca
Puccini
Siegfried
Wagner
Götterdämmerung
Wagner
The rake's progress
Stravinsky
Pique dame
Tsjaikovski

'99

Carmen
Bizet
Der Ring
des Nibelungen
Wagner
Bijbelse stukken
Stravinsky
Alceste
Gluck
Writing to Vermeer
L. Andriessen

1997 DIALOGUES DES CARMÉLITES

Francis Poulenc

Muzikale leiding

Yves Abel

Regie

Robert Carsen

Zestien nonnen sneuvelen tijdens de Franse Revolutie onder de guillotine. Zestien keer laat Poulenc onontkoombaar de bijl vallen in de slotscène. De suggestieve en aangrijpende encenering van Robert Carsen en zijn ontwerper Michael Levine wordt een geliefd exportartikel. De productie is overal in de wereld te zien, dit jubileumseizoen opnieuw bij DNO.

ROBERT CARSEN

Robert Carsen maakt in de grote operacentra furore met producties die getuigen van zijn grenzeloze theatrale inventiviteit. Na de indrukwekkende voorstelling van Poulencs *Dialogues des carmélites* regisseert hij voor DNO Beethovens *Fidelio* (2003), Bizets *Carmen* (2009) en een luid bejubelde encenering van Verdi's *Falstaff* (2014).

'00

Hier°

Janssen

Káťa Kabanová

Janáček

Aida

Verdi

Rêves d'un Marco Polo

Vivier

Capriccio

R. Strauss

Król Roger

Szymanowski

Peter Grimes

Britten

'01

Tristan und Isolde

Wagner

Béatrice et Bénédict

Berlioz

Boris Godoenov

Moesorgski

Johnny & Jones

Loevendie

Alice in Wonderland

Knaifel

Lear

Reimann

Giulio Cesare

Händel

L'elisir d'amore

Donizetti

1999

DER RING DES NIBELUNGEN

Richard Wagner

Muzikale leiding

Hartmut Haenchen

Regie

Pierre Audi

De productie van Wagners tetralogie is een mijlpaal in de geschiedenis van DNO. In 1997-1998 gaan de afzonderlijke vier delen in première en het jaar daarna worden ze als cyclus vertoond. Pierre Audi zorgt voor spectaculaire effecten in de gigantische speelruimte, maar ook voor intimiteit in het

persoonlijk drama van goden en halfgoden. Het orkest is de spil van het toneelbeeld. Bij elke aflevering draait het één slag, totdat in *Götterdämmerung* de ring rond is. Hartmut Haenchen pareert de akoestische problemen met een transparante interpretatie zonder Teutoonse gewichtigheid.

'02

Lohengrin

Wagner

Lulu

Berg

Turandot

Puccini

De zaak Makropulos

Janáček

Madama Butterfly

Puccini

La clemenza di Tito

Mozart

2000

RÊVES D'UN MARCO POLO

Claude Vivier

Muzikale leiding

Reinbert de Leeuw

Regie

Pierre Audi

De voorstelling vormt een aanzienlijk contrast met de grootschalige *Ring*. Voor het eerst speelt DNO in de Amsterdamse Westergasfabriek. Samengebracht zijn de laatste werken die Vivier als een 'opéra fleuve' heeft gecomponeerd voordat hij door een jongen in Parijs werd vermoord. Zelfs de instrumentalisten spelen de bezwerende muziek uit het hoofd.

'03

Tea

Tan Dun

Fidelio

Beethoven

Macbeth

Verdi

GEORGE TSYPIN

George Tsypin heeft de imposante decors voor deze *Ring* ontworpen. Menige toeschouwer deinst even terug bij het betreden van de zaal. In *Das Rheingold* schuiven twee gigantische speelvloeren als aardschollen over elkaar heen. In *Die Walküre* lijkt het decor

een enorme wielersbaan, in *Siegfried* een knooppunt van snelwegen. Hoog boven het toneel hangen steeds de 'adventure seats' voor waaghalzen die niet bang zijn om half gegrild te worden bij de spectaculair opvlammende effecten.

Die Soldaten
B.A. Zimmermann
Euryanthe
Weber
Le balcon
Eötvös
Les Troyens
Berlioz
Samson
Händel

'04

Iolanta
Tsjaikovski
Der Rosenkavalier
R. Strauss
Idomeneo
Mozart
Don Carlo
Verdi
Raaff
De Raaff
Mefistofele
Boito
Lucio Silla
Mozart

'05

WILLY DECKER

Na zijn indringende visie op *Wozzeck* (1994) zijn nog tien andere producties van Willy Decker te zien bij DNO. Hij concentreert zich meestal op de kern van een drama, die hij sterk uitvergroot en laadt met een intense personenregie. Tot de vele hoogtepunten behoort de encensering van Verdi's *Don Carlo* (2004), met het Concertgebouworkest onder leiding van Riccardo Chailly in de orkestbak.

2003
LES TROYENS
Hector Berlioz

Muzikale leiding
Edo de Waart
Regie
Pierre Audi

Bijna even kolossaal als Wagners *Ring* is *Les Troyens* van Berlioz. Het is de eerste scenische opvoering in Nederland. De voorstelling duurt vijfenhalf uur. Pierre Audi regisseert het werk als een choreograaf, gevoelig voor elke wending in de muziek. Edo de Waart leidt musici en luisteraars als een ervaren gids door de toppen en dalen van de fantastische partituur.

Norma
Bellini
Die tote Stadt
Korngold
L'amour des trois oranges
Prokofjev
Rage d'amours
Zuidam
Tamerlano
Händel
Alcina
Händel
The Bassarids
Henze

'06

Het sluwe vosje
Janáček
Cavalleria rusticana
Mascagni
Pagliacci
Leoncavallo
Simon Boccanegra
Verdi
After life
Van der Aa
Lady Macbeth van Mtsensk
Sjostakovitsj
Così fan tutte
Mozart
Don Giovanni
Mozart
Le nozze di Figaro
Mozart

WOLFGANG GUSSMANN

Wolfgang Gussmann is steevast betrokken bij producties van Willy Decker. Hij ontwerpt spannende decors die in hoge mate de sfeer van een voorstelling bepalen. In *Don Carlo* is het een benauwende halfronde wand met de grafombes van de Spaanse koningen, in *Elektra* (1996) de bocht van een monumentale paleistrap waarvan de wanden met bloed besmeurd zijn.

'07

Tannhäuser
Wagner
Hercules
Händel
Die Gezeichneten
Schreker
Wagner dream
Harvey
Doctor Atomic
Adams
**Il ballo delle Ingrate /
Lamento d'Arianna**
Monteverdi
**Lucia di
Lammermoor**
Donizetti
Daphne
R. Strauss

'08

Castor et Pollux
Rameau
**Die Entführung
aus dem Serail**
Mozart
**Un ballo in
maschera**
Verdi
**Saint François
d'Assise**
Messiaen
La commedia
L. Andriessen
**Die Frau ohne
Schatten**
R. Strauss
Marco Polo
Tan Dun

'09

Ercle amante
Cavalli
I puritani
Bellini
La traviata
Verdi
**Adam in
ballingschap**
Zuidam
Carmen
Bizet
La juive
Halévy
Dido and Aeneas
Purcell
Salome
R. Strauss
**La fanciulla
del West**
Puccini

2006

LADY MACBETH VAN MTSENSK

Dmitri Sjostakovitsj

Muzikale leiding

Mariss Jansons

Regie

Martin Kusej

De voorstelling is het hoogtepunt van het Holland Festival 2006. Ovaties voor het Concertgebouworkest en zijn chef-dirigent Mariss Jansons, voor de sterke cast onder aanvoering van Eva-Maria Westbroek, en voor de regisseur Martin Kusej, die nietsontziend het rauwe realisme van de opera blootlegt.

**EVA-MARIA
WESTBROEK**

Met haar bloedstollende vertolking van de hoofdrol in de opera van Sjostakovitsj breekt Eva-Maria Westbroek internationaal door. Hierna keert ze terug bij DNO in al even gedenkwaardige optredens: als Minnie in Puccini's *La fanciulla del West* en als Cassandre in *Les Troyens* van Berlioz. In 2016 zal zij het jubileumseizoen afsluiten met twee concerten.

2010

A DOG'S HEART

Alexander Raskatov

Muzikale leiding

Martyn Brabbins

Regie

Simon McBurney

De wereldpremière van Raskatovs satirische opera oogst uitbundig gejoel in de zaal. Op het toneel en in de orkestbak heerst een zorgvuldig georkestreerde chaos. Een straathond wordt omgebouwd tot mens, maar vormt dan een ware bedreiging voor zijn omgeving. Simon McBurney zet met zijn regie de zaak op stelten, zoals hij dat tweeënhalft jaar later nog eens zal doen met tal van verrassende vondsten in Mozarts *Zauberflöte*.

2012
DE LEGENDE VAN DE
ONZICHTBARE STAD KITESJ
EN HET MEISJE FEVRONJA

Nikolaj Rimski-Korsakov

Muzikale leiding

Marc Albrecht

Regie

Dmitri Tcherniakov

Met dit zelden opgevoerde werk van Rimski-Korsakov wint DNO de International Opera Award voor de beste productie van 2012. De Russische regisseur Dmitri Tcherniakov heeft zelf de betoverende decors ontworpen. Een glansrol is weggelegd voor het Operakoor. Er is ook veel lof voor Marc Albrecht, sinds 2011 chef-dirigent van het gezelschap.

'10

Der fliegende

Holländer

Wagner

Il prigioniero

Dallapiccola

Blauwbaards burcht

Bartók

A dog's heart

Raskatov

Don Chisciotte in

Sierra Morena

Conti

Les vèpres

siciliennes

Verdi

Roméo et Juliette

Gounod

'11

Legende. De

ontsporing van

Meneer Prikkebeen

Wagemans

Billy Budd

Britten

Platée

Rameau

Dionysos

Rihm

Jevgeni Onjegin

Tsjajkovski

Iphigénie en Aulide

Gluck

Iphigénie en

Tauride

Gluck

Orest

Trojan

'12

De nachtegaal en

andere fabels

Stravinsky

De legende van de

onzichtbare stad

Kitesj en het meisje

Fevronja

Rimski-Korsakov

Deidamia

Händel

Il turco in Italia

Rossini

Waiting for

Miss Monroe

De Raaff

Parsifal

Wagner

Der Schatzgräber

Schreker

2012
DIE ZAUBERFLÖTE

Wolfgang Amadeus Mozart

Muzikale leiding

Marc Albrecht

Regie

Simon McBurney

Voor DNO is deze nieuwe productie van *Die Zauberflöte* de zevende in een halve eeuw. Publiek en pers reageren enthousiast op de theatrale inventiviteit van Simon McBurney. Vogels zijn fladderende A4'tjes in de handen van mimespelers. Thomas Oliemans is als Papageno de lieveling van het publiek.

MICHAEL LEVINE

De Canadees Michael Levine is geregeld betrokken bij producties van DNO, zoals de gelauwerde voorstelling van Poulencs *Dialogues des carmélites* en de laatste encensering van Mozarts *Zauberflöte*. Voor *A dog's heart* heeft hij een ingenieus decor ontworpen met filmbeelden die de sfeer van de Russische jaren twintig oproepen.

Ringetje
Wagner
Written on skin
Benjamin
Die Zauberflöte
Mozart

'13

Einstein on the beach
Glass
Guillaume Tell
Rossini
Die Meistersinger
von Nürnberg
Wagner
Death in Venice
Britten
Armide
Gluck
De speler
Prokofjev

'14

Arabella
R. Strauss
Kopernikus
Vivier
Faust
Gounod
Laika
Padding
Falstaff
Verdi
Gurre-Lieder
Schönberg
Orfeo
Monteverdi
L'étoile
Chabrier
La bohème
Puccini

'15

Il viaggio a Reims
Rossini
Reimsreisje
Rossini / Zimmerman
Macbeth
Verdi
Benvenuto Cellini
Berlioz
Lulu
Berg
Der Rosenkavalier
R. Strauss

2014
GURRE-LIEDER
Arnold Schönberg

Muzikale leiding
Marc Albrecht
Regie
Pierre Audi

Voor de allereerste keer klinken Schönbergs kolossale *Gurre-Lieder* niet in een concertzaal, maar worden ze scenisch opgevoerd. Het waagstuk wordt een triomf. Pierre Audi vindt suggestieve beelden voor het duistere sprookje. Marc Albrecht houdt als een generaal de legers zangers en instrumentalisten in het gareel, met opnieuw een hoofdrol voor het Operakoor.

MICHEL VAN DER AA

DNO brengt geregeld nieuwe opera's van Nederlandse componisten op de planken. Een van hen is Michel van der Aa. In *After life* (2006) gaat de muziek een relatie aan met filmopnamen. De personages lijken in en uit de beelden te lopen als zij een sleutelmoment uit hun leven mogen meenemen naar de eeuwigheid. In het jubileumseizoen zal zijn nieuwe kameropera *Blank out* in première gaan.

HANS VONK
Chefdirigent van 1976 tot 1985

HARTMUT HAENCHEN
Chefdirigent van 1986 tot 1999

EDO DE WAART
Chefdirigent van 1999 tot 2004

INGO METZMACHER
Chefdirigent van 2004 tot 2008

MARC ALBRECHT
Chefdirigent sinds 2011

Colofon

Ontwerp bijlage
Lesley Moore

Foto's:

p. 1 © Maria Austria, p.2 © Maria Austria, p. 3 © Maria Austria, p. 4 © Maria Austria, Jaap Pieper, p. 5 Jaap Pieper, p. 6 Jaap Pieper,

p. 7 Jaap Pieper, Bert Nienhuis, p. 8 Bert Nienhuis, Jaap Pieper, p. 9 Jaap Pieper, p. 10 Hans van den Boogaard, p. 11 Ruth Walz, Hans van den Boogaard, p. 12 Marco

Borggreve, Hermann und Clärchen Baus, p. 13 Ruth Walz & Monika Rittershaus, p. 14 A.T. Schaefer, Monika Rittershaus, p. 15 Monika Rittershaus, p. 16 Ruth Walz

FOYERAVONDEN

Vorig seizoen zijn we begonnen met een nieuw initiatief: foyeravonden op de maandag. Na een aantal succesvolle foyeravonden, presenteert Nationale Opera & Ballet een nieuwe reeks in het jubileumseizoen. In informele setting kunt u met een drankje genieten van een aria of duet, een pas de deux of een klein ensemble, een interview met een zanger of een regisseur. Per productie wordt een gevarieerd programma gepresenteerd, als opwarmertje voor de 'echte' voorstelling. De foyeravonden beginnen om 20.30 uur en duren ongeveer 60 minuten. De bar is voor en na afloop van het programma open.

Data:

Il trovatore: 21 september 2015

Dialogues des Carmélites: 26 oktober 2015

Ariodante: 18 januari 2016

Chovansjtjina: 15 februari 2016

Don Giovanni: 18 april 2016

Transatlantic: 23 mei 2016

Pique dame: 30 mei 2016

Prijs:

€15, €10 (Vrienden en Donateurs), € 7,50 (met studentenpas)

BLOED, ZWEET EN ARIA'S: DE NATIONALE OPERA OP TV

Zie in *Bloed, zweet en aria's* wat er allemaal bij komt kijken bij het maken van een opera en leer de mensen van De Nationale Opera kennen.

Vanaf oktober acht afleveringen bij AVROTROS!

CHARLOTTE MARGIONO EN FLORIEKE BEELEN

Hein van Eekert

Charlotte Margiono is een beroemd zangeres en Florieke Beelen staat aan het begin van een veelbelovende carrière. Ze zijn komend seizoen allebei te zien bij DNO. Belangrijker nog: ze zijn lerares en leerling. Margiono tegen Florieke Beelen: 'Jij bent een persoonlijkheid waar mensen veel mee kunnen.'

Ze zitten tegenover elkaar in de sfeervolle zangstudio van Charlotte Margiono, die al vroeg in het gesprek aangeeft dat alles over haar al wel geschreven is en dat de aandacht zal liggen bij de jonge vrouw tegenover haar: haar leerling Florieke Beelen. "In dit gesprek ontmoet je haar als zangeres en mij als pedagoog."

Mezzosopraan Florieke Beelen ontpopt zich bij DNO als een cadeautje dat moet worden uitpakkt. Als Modestina in Rossini's *Il viaggio a Reims* ontworstelde ze zich aan het begin van de opera uit meters plastic en hoewel ze in *De Speler* van Prokofiev gewoon tussen de andere gokkers in het casino rondliep, kwam ze in *L'amour des trois oranges* van dezelfde componist - haar DNO-debuut - uit een sinaasappel omhoog: "Ik vond het superleuk om te doen. We hebben er ook veel om moeten lachen. Eerst zit je tien minuten te wachten in zo'n bol - je moest geen claustrofobie hebben - en dan ga je er eindelijk uit en na twee minuten ben je dood." "Het is een raar debuut. Dat zijn we met elkaar eens," zegt Margiono, "maar het was wel een titelrol. Ze wás een sinaasappel, hoe je het ook bekijkt."

Kwaliteit en vertrouwen

De twee zangeressen omschrijven hun nog voort durende samenwerking als 'een goede match'. Beelen was een bewonderd jong talent in Tilburg toen Margiono daar een masterclass kwam geven. Margiono zag haar kwaliteit, maar hoorde ook dat het anders moest en zei dat eerlijk: haar zang was te gekunsteld en te zwaar. Florieke Beelen houdt van die eerlijkheid: ze volgde Margiono naar Utrecht om haar zangtechniek aan te passen. "Charlotte heeft mij er helemaal doorheen geloodst om de dingen te veranderen. Ik heb vanaf het begin alle vertrouwen aan haar gegeven. Als je opnamen van Charlotte hoort, dan denk je: zo moet je zingen. En zo wil ik ook leren zingen. Daar moet ik naartoe. En ik wist gewoon dat Charlotte dat voor elkaar zou krijgen, samen met mij. Dat we daar zouden komen." "We zijn er gewoon ingedoken", voegt Margiono toe. "Ik ben niet een pedagoog met een speciale didactische aanpak die voor iedereen werkt. Mijn pedagogische pijler is individualiteit. En bij haar werd ik dus getriggerd. Ik dacht: er zit zoveel kwaliteit. Wat niet goed is, moet meteen in de kiem gesmoord worden. En dat is gelukt. Dat is de wisselwerking van twee mensen. Dat noem ik dan toch karma."

Florieke Beelen (links) in *Il viaggio a Reims*, 2015

Regie van de binnenkant

Veel meer dan over zuiver vocale zaken spreken de dames over die al genoemde individualiteit: "Charlotte heeft me echt geleerd om bij mezelf te blijven en gewoon mijn eigen gevoel te volgen. En vanuit daar alles te doen. En niet maar doen omdat mensen verwachten dat je het doet, maar omdat ik het echt wil."

"Ik heb de binnenkant willen raken in haar persoonlijkheid" zegt Margiono, "want als ik haar alleen maar met uiterlijke banaliteiten had belast, dan had ze het niet geaccepteerd. Daar is ze veel te slim voor. We hebben veel gesproken over de zorg voor eigenheid in je rol. Dat je die eigenheid gewoon moet hebben. Laat dat alsjeblieft niet afhangen van welke regisseur dan ook. Dat noem ik: binnenkantregie."

Een soort anti-diva

En dan moet je de Bühne op. Voor Charlotte Margiono, afkomstig uit een 'artistiek podiumbeestengezin' was dit een natuurlijker proces dan voor haar leerling: "Ik zeg vaak: 'ga in de zon staan'. Als je gelovig bent, is dat wat God van je verwacht. En dat predik ik. En dat heb jij ook moeten leren, want in het begin wist je niet hoe je moest staan en wat je moest doen. Hoe had je het moeten weten? Je was zo lief en keurig en goed. Geze-

maar door zichzelf te zijn. En mensen toe te laten om te kijken." Margiono reageert: "Ik denk dat het te maken heeft met transformeren. Dat je een soort mediamiek persoon bent, zeker als je het over klassieke muziek hebt want je bent iets aan het herscheppen dat soms al eeuwenlang bestaat. Het gaat over precies dat wat jij net verwoordde: knap hoor... Het heeft ermee te maken dat je bereid bent om mensen toe te laten. In naam van de kunst, niet in naam van jezelf. Jij bent niet belangrijk. Je bent het medium. Letterlijk. Door jou ontstaat het kunstwerk weer."

'Ga in de zon staan'

---

gend zijn je ouders dat ze je dat allemaal hebben meegegeven, maar als je verdorie een podium op moet..." Florieke Beelen bleek, zo zegt Margiono, 'heel leergierig' en dat resultaat laat zich zien: "Jij hebt een goede verhouding met wat je muzikaal kwijt wilt. Je verhouding tot je vak is ook heel gezond: jij bent een persoonlijkheid waar mensen veel mee kunnen. Dat hebben we nu ook bij het Internationaal Vocalisten Concours gezien: het bulkte van de mezzo's, maar de momenten waarop een van die mezzo's gevraagd werd om een interview te doen, dat ben jij dan toch. Je bent, net als ik eigenlijk, een soort anti-diva."

Transformeren

Een anti-diva die de aandacht kan vangen, weten de mensen die Florieke Beelen zagen in *Il viaggio a Reims* bij DNO, waar ze van een relatief kleine zangrol een opvallend karakter maakte: "Ik zie wat Charlotte doet als zij op het podium staat. Dat moet je wel een beetje hebben: iemand moet daar zó staan, dat je ernaar wilt kijken. Dat diegene de hele tijd de aandacht vast kan houden; niet per se door van allerlei drukte te maken

MEDEWERKERS VAN HET EERSTE UUR

ERNIE GERRITS

tweede schilder/decorateur (61)
in dienst sinds 1973

WILMA PUIJK

teamleider financiële administratie (61)
in dienst sinds 1979

“Ik wilde graag etaleuse worden. In het begin heb ik gewerkt bij televisieproducent Thijs Chanowski die onder andere de Fabeltjeskrant maakte. Van daaruit ben ik al snel terechtgekomen op het decoratelier dat in 1973 was gevestigd in Hoofddorp, vlakbij Schiphol. Dat was niet te vergelijken met het decoratelier nu, veel kleiner. Er was wel een timmerafdeling, maar geen smederij bijvoorbeeld. Ik ben begonnen als manusje van alles en ik heb het vak geleerd in de praktijk. Later heb ik ook de kans gekregen om op het schilderatelier het vak te leren en sindsdien werk ik, met veel plezier, op de schilderafdeling.

Een van mijn mooiste herinneringen is die aan het schilderij van *Het Laatste Oordeel* van de beroemde Renaissance-schilder Luca Signorelli. Voor de opera *Tosca* moesten wij dat naschilderen op een doek van 38 meter breed en 12 meter hoog. Dat was geweldig om te doen. Aan het werken met Karel Appel bewaar ik ook dierbare herinneringen en vooral aan Toer van Schayk, die voor tal van balletvoorstellingen zulke prachtige decors heeft gemaakt. Alleen al de maquettes zijn ware kunstwerken. Hij is echt onze grote held.”

“Binnenkort ben ik 36 jaar in dienst. Daarvoor had ik gewerkt in een bouwbedrijf, voor mij was de operawereld helemaal nieuw. Maar zo heel anders is het ook weer niet: crediteuren zijn crediteuren en een balans is een balans.

Het was natuurlijk een heel andere tijd, nog op de Korte Leidsedwardsstraat, een kantoor vol gangen en sluiptwegen. Alles was compacter waardoor je veel meer met elkaar te maken had. Het familiegevoel was groter. Ik heb heel goed blind leren tellen op een telmachine, dat kan ik nog steeds. Alles moest met de hand worden ingevoerd natuurlijk. We kregen zogenaamde ‘borderellen’ van de theaters waarin DNO had gespeeld: een overzicht van de recettes, het vestiaire-bespreekgeld, de zaalhuur; alles moest worden gespecificeerd. Dat deden we op elf kolommen papier aan elkaar geplakt, nu gebruiken we spread-sheets.

Computers waren er nog niet: het meest geavanceerde was onze boekhoudmachine. De eerste computer was een Nixdorf, een soort ijskastje met 5 mb geheugen maar dat vonden we al een geweldige vooruitgang.

Het is steeds professioneler geworden in de loop van de tijd en uiteraard erg veranderd, maar ik voel me nog steeds erg op mijn plek hier. Ik hou van cijfers. Ik vind het heerlijk om ervoor te zorgen dat het klopt als je alles hebt opgeteld en afgetrokken. Het is puzzelen op niveau.”

EDWIN BERNHARD & ROOS LINDEKAMP

—
 constructeur/elektricien bij Onderhoud Theater Techniek (61)
 coupeur op de afdeling Dameskleding van de Kostuumafdeling Opera (57)
 in dienst sinds 1976

Volgend seizoen gaan ze allebei hun veertigste dienstjaar in – dat is wel een unicum. Ze hebben elkaar leren kennen in het 'Van Nispenhuis' waar een deel van de ateliers toen was gevestigd en dat in 1977 totaal uitbrandde. Ze vielen al snel op elkaar. Edwin: “Zij had haar tot op haar kont”. Vanaf 1977 raakt het serieus aan. “En we zijn nog steeds dol op elkaar. Eigenlijk steeds meer.”

Edwin: “Mijn vader was chauffeur van de toenmalige directeur. Later werd hij gebouwbeheerder op de Keizersgracht waar het kostuumatelier en de opslag licht en rekwisieten van DNO was gehuisvest. Wij woonden beneden en ik kan me herinneren dat ik als klein jongetje zo door een luik in de woonkamer kon kijken naar de kantine. Het was heel gemoedelijk. Mijn moeder zette koffie voor de repetitie. Later is mijn vader als rekwisiteur gaan werken en toen ik mijn baan als loodgieter kwijtraakte, kon ik op de rekwisietendienst terecht. Vroeger kon nog veel meer. Je leerde het vak in de praktijk en spelenderwijs.

Ten tijde van de verhuizing naar het Muziektheater ben ik overgestapt naar de belichtingsdienst. Eerst bij de showploeg, die stand by is bij de voorstellingen maar dat was niks voor mij, zoveel 'hanguren' maken; later ben ik naar de werkplaats gegaan. Niks doen is niks voor mij. Ik heb het nog steeds ontzettend naar mijn zin. De allerleukste tijd was die van de Opera Studio: ik ging toen mee met jonge zangers op tournee

door Nederland, met Fred Hendriks en Piet Schaar. Artistiek directeur Hans de Roo ging ook weleens mee. Dat was een mooie tijd.”

Roos: “Ik heb de Technische School voor Mode en Kleding gevolgd en heb toen een open sollicitatie geschreven bij DNO en ben aangenomen door Bert Nuhaan. Hij is inmiddels tegen de tachtig maar maakt nog steeds kleding. In het begin was het werk heel gevarieerd. Iedereen maakte zijn of haar eigen patroon, knipte de stof zelf en maakte vervolgens het kostuum. Inmiddels is er veel meer specialisatie en krijgen wij een kant en klaar pakket aangeleverd.

Sinds de verhuizing naar het Muziektheater is veel veranderd. Logisch omdat de toneelopening veel groter is dan we gewoon waren. Dat was heel erg wennen; veel moest worden aangepast omdat de afstanden veel groter zijn en de zichtlijnen anders.

Er zijn nog steeds aparte kostuumafdelingen voor opera en ballet. Dat is ook logisch omdat het een heel andere expertise vereist. Balletkostuums zijn van heel elastische stof gemaakt, die licht moet zijn en toch heel sterk. Binnen de kostuumafdelingen voor opera is ook een apart dames- en herenatelier, daar geldt eigenlijk hetzelfde voor. De herenkostuums zijn vaak gemaakt van heel andere stof; het vereist een andere expertise.”

PIERRE AUDI EN LOTTE DE BEER

Willem Bruls

Na vijftig jaar Nationale Opera in Nederland is het interessant om de ervaren generatie samen met de jongere aan het woord te laten komen over de betekenis van opera. Pierre Audi, al 27 jaar artistiek directeur van DNO, wordt samen met het aanstormende talent Lotte de Beer die in december *Hänsel und Gretel* zal regisseren, aan de tand gevoeld.

We vieren vijftig jaar opera in Nederland, maar is Nederland wel een operaland?

Audi: "Historisch gezien niet. Er zijn zelfs periodes geweest dat opera werd verboden. Opera wordt in zekere zin als iets exotisch ervaren. Men vindt het een bijzondere kunstvorm die met enthousiasme wordt beleefd, maar opera vormt geen intrinsiek onderdeel van de Nederlandse cultuur en samenleving. Waardering voor opera heeft natuurlijk ook met culturele cycli te maken, of iets in de mode is of niet. Daarom moeten we er met passie aan blijven werken om die waardering te laten groeien; als het publiek dat steunt, is dat een motivatie om verder te gaan, om meer en betere prestaties te leveren."

De Beer: "Vanuit Duits perspectief is Nederland geen echt operaland. Opera hoort voor onze oosterburen bij het geweten der natie. Elke taxichauffeur kan je daar vertellen wat er in zijn stad op het programma staat. Maar aan de andere kant heeft de Duitse operawereld ook iets conservatiefs, het lijkt een beetje ingeslapen. De bloeiperiode die we nu hier in Nederland meemaken, met DNO en de vele initiatieven van onafhankelijke jonge makers, is daarom boeiend."

Audi: "Het is opvallend hoeveel succesvolle jonge Nederlandse makers er op dit moment zijn. Het artistieke succes van opera en theater in de Lage Landen heeft zich ook vertaald in de vele Nederlandse en Vlaamse regisseurs die inmiddels op

het hele continent werkzaam zijn, als regisseur of als artistiek leider."

Hoe verklaren jullie het algemene succes van opera in Nederland en de hausse aan jonge regisseurs?

De Beer: "Mijn generatie, de twintigers en dertigers, is opgegroeid met een groot nihilisme en is op zoek naar betekenis. Opera is een genre met grote verhalen, waarin het gaat om de grote thema's uit het leven. Door het wegvallen van religie zijn er andere tempels voor de seculiere mens nodig. Het is fantastisch om iemand grote emoties op het toneel te horen uitschreeuwen en te ervaren dat dat je eigen emoties zijn. Daarbij komt dat de grote ideeën in de muziek, die soms eeuwenoud is, worden geconfronteerd met het theater en het beeld van nu; dat maakt het heel spannend. Nederland is een land met weinig artistieke wetten en regels. In Duitsland is meteen duidelijk wat wel of niet mag, gezien de lange traditie van opera daar. Hier ben je veel vrijer en kun je een eigen handtekening ontwikkelen."

Heeft het niet te lang geduurd in Nederland voordat een jonge generatie een kans kreeg in de opera?

Audi: "In de eerste twintig jaar dat ik hier was heeft een eerste generatie een fundament kunnen leggen. Voor iedereen geldt een eigen traject, zoals ik ook samen met Lotte een duidelijk traject heb ontwikkeld voor haar werk bij DNO. Ik vind niet dat ik te laat ben omdat ik eerder geen echte grote talenten heb gezien die in staat zijn de grote zaal te vullen. Als die er waren geweest had ik er zeker op gereageerd. Het kan natuurlijk altijd zo zijn dat ik iets verkeerd beoordeeld heb, maar instinctief weet ik dat alles zijn tijd heeft."

Lotte, heb je moeilijkheden of weerstand ervaren in Nederland als jonge regisseur?

De Beer: "Nee, ik heb het gevoel dat ik als zondagskind alles op een gouden bordje aangereikt heb gekregen. Ik was volledig verrast toen Pierre mij belde met de vraag of ik de regie voor *Waiting for Miss Monroe* wilde doen."

Audi: "Het essentiële verschil is dat de jonge makers nu naast kunstenaar ook ondernemer zijn. Dat is fundamenteel voor dit vak en het maakt ze extra gemotiveerd. Zij tonen een verantwoordelijkheid voor de kunstvorm opera als zodanig en ze zijn niet alleen gefixeerd op een eigen carrière. Ik heb zelf altijd

Hänsel und Gretel

energie gestopt in de kunstvorm waar we van houden. Ik herken dat in de nieuwe generatie."

De Beer: "We willen ook het jonge publiek bij de kraag grijpen, de volgende generatie operaliefhebbers. We herijken de principes om die nieuwe doelgroep te bereiken."

Audi: "Het is ongelooflijk inspirerend hoe jonge makers het initiatief nemen. Dat is een inspiratie die ik als artistiek leider nodig heb. Zij was lange tijd afwezig, maar op het moment dat zij verscheen, heeft zij mij gewekt."

Wat zijn de constanten in de 27 jaar hier als artistiek directeur en regisseur?

Audi: "Ik heb geprobeerd van opera zoveel meer te maken dan alleen de traditie waarin de kunstvorm vaak geduwd wordt. Als regisserend intendant heb ik zo divers mogelijk proberen te zijn, Tcherniakov naast McBurney, Gilliam naast Kentridge, Lotte de Beer naast Christoph Loy. Van belang

'Want als het succes er eenmaal is moet je er telkens weer aan voldoen.'

zijn de contrasten, dat is misschien het typisch Nederlandse eraan. Opera is een grote machine waarin het van belang is om alle ingrediënten in een goeie mix te krijgen. Dit gebeurt niet vanzelfsprekend en de intenties worden niet altijd automatisch vertaald naar resultaat. Maar als het lukt is het fantastisch. Bij de eerste uitvoering van Claude Viviers *Kopernikus* in Londen kwam na afloop iemand naar mij toe om mij te bedanken. Deze toeschouwer vertelde mij dat het zien van de voorstelling haar had verzoend met de dood van haar kind."

Lotte, eigenlijk ben je een leerling van Peter Konwitschny. Hoe is je carrière verlopen?

De Beer: "Ja, maar Pierre is ook een belangrijke leraar geweest. Hij heeft me gestimuleerd en kansen gegeven. Van Konwitschny heb ik het métier geleerd, het Duitse systeem van opera maken. Hij vond dat ik Brecht moest leren kennen en dat ik een regie van hem moest herinstuderen in Japan. Zo leer je de praktijk. Ik vind het fascinerend hoe hij zijn ideeën vertaalt, hoe hij muziek in beweging omzet. Tijdens een stage voor Konwitschny's *La bohème* heb ik mijn eigen latere versie er in feite meteen 'onderdoor' geregisseerd."

Kun je zeggen welke productie de waterscheiding is geweest in je ontwikkeling?

De Beer: "Dat is lastig..."

Audi: "Ik hoop dat dat moment voor Lotte nog lang niet in beeld is. Want als het succes er eenmaal is moet je er telkens weer aan voldoen. Het succes van de Monteverdi-cyclus was een totale verrassing voor me. Je wordt een gevangene van de situatie. Dat is een van de redenen waarom ik ook buiten Amsterdam ben gaan regisseren. Maar hoe succesvol iets ook was, je kunt nooit meer terugkeren naar die oorspronkelijke staat van onschuld. Daarom moet je als regisseur constant nieuwe wegen inslaan en blijven zoeken. Juist door succes word je 'mainstream', en voor je het weet zit je vast in die rol. Dat zoeken geldt voor programmeren, regisseren en ook voor het vinden van nieuw en jong talent. Je weet nooit waar het goud wordt gevonden. Je weet niet waar het zich bevindt en als je als alchemist goud wil maken, weet je nooit precies hoe dat gebeurt. Het is er opeens."

Een onvermijdelijke vraag tot slot. Pierre, je bent hier nu 27 jaar. Hoeveel jaren worden dat er in totaal?

Audi: "Pfff... Zolang ik geïnspireerd ben blijf ik hier, zolang ik de ambitie heb om het beter te doen. Het is de moeite waard om door te gaan en zo de nieuwe generatie te kunnen ontdekken. Juist door hier zolang te zijn, heb ik instinctief jonge makers op het juiste moment een kans kunnen geven. Ik heb het altijd een risicovolle uitdaging gevonden om hier door te gaan en mezelf opnieuw uit te vinden. Bij dat traject zijn educatie en talentontwikkeling enorm belangrijk en een initiatief als Opera Forward, waarin nieuwe muziektheatervormen een kans krijgen. Nieuwe mensen met een nieuwe visie op de grootse kunstvorm opera!"

Waiting for Miss Monroe, 2012

NIEUWE MEDEWERKERS

MARIJN MAAS

—
content marketeer (25)
in dienst sinds mei 2015

MICHEL VERHERBRUGGE

—
belichter (22)
in dienst sinds september 2014

“Vroeger heb ik aan ballet gedaan, ik heb klarinet en piano gespeeld en tijdens mijn studie heb ik toneel gespeeld, met veel plezier. Ik heb in Utrecht theater-, film- en televisiewetenschap gestudeerd en daarna de master ‘persuasive communication’. Daar leer je heel goed in doelgroepen denken. ‘Hoe geef je je boodschap vorm? Welk medium zet je in voor wie?’

Commerciële dienstverlening boeit mij niet zo. Mijn passie ligt bij het theater. Dus toen ik de vacature zag voor een medewerker content marketeer bij Nationale Opera & Ballet, dacht ik: yes! Ik voel me helemaal op mijn plek hier. Met online media heb je de kans om een heel nieuw publiek aan te boren en (jonge) mensen te laten zien hoe leuk en bijzonder opera en ballet zijn en wat voor een bijzondere plek dit theater is. Het heeft me verrast wat voor kwaliteit hier aanwezig is, niet alleen op het podium, maar ook achter de schermen. Het vakmanschap spat er vanaf, of het nou gaat om het maken van pruiken, van kostuums of van decors.

Een belangrijk deel van mijn werk bestaat uit de productie van korte videofilmpjes voor op de website en social media, om nieuwsgierigheid op te wekken en mensen over te halen om zelf eens te komen kijken. Dat lukt goed; we bereiken steeds grotere aantallen bezoekers met facebook en twitter.”

“Op de middelbare school draaide ik al op feestjes en eigenlijk vond ik toen al het opbouwen en afbreken veel leuker dan het hele feest. Aan het Grafisch Lyceum Rotterdam heb ik de opleiding Podium- en evenemententechniek gevolgd, met een dubbel vakkenpakket, zowel Licht als Toneel. Veel praktijklessen en stages, onder andere hier. Daarna kon ik meteen solliciteren. Ontzettend leuk vond ik de tournee door Nederland met de Junior Company, waar ik als operator belichting in heel veel verschillende theaters heb gewerkt.

Als belichter werk je in de voorstellingsploeg of in de bouwploeg. De voorstellingsploeg draait voorstellingen op toneel. Je bent dan bezig met bekabelen, eventueel stellen van lampen, licht aanvullen dat specifiek voor die voorstelling nodig is, en tijdens de voorstelling houden we vanuit de coulissen in de gaten of alles goed gaat. De bouwploeg is meer op de achtergrond aan het werk. Op den duur zou ik me graag verder ontwikkelen bijvoorbeeld als operator licht.”

CHING-LIEN WU

—
 artistiek leider van het Koor van De Nationale Opera
 in dienst sinds september 2014

“Elk koor heeft een eigen identiteit die bestaat uit de chemie van al die individuen bij elkaar. Je kunt koren bijna niet met elkaar vergelijken omdat ze zo samenvallen met de som van alle zangers. En die wisselt per opera, soms zelfs per repetitie.

Het Koor van DNO is zonder meer een van de allerbeste ter wereld. Wat me vooral opviel, is dat de koorleden niet alleen geweldige zangers zijn maar ook zo fantastisch spelen. Ze hebben geen enkele schroom op toneel. Ze zijn ongelooflijk flexibel. En hoe meer ze te doen hebben op het toneel, des te meer lol hebben ze.

In de loop van de 25 jaar dat ik nu werk als koordirigent, is het idee over leiderschap sterk veranderd. Vroeger moest je autoritair zijn, nu is het juist belangrijk om heel helder te zijn over wat je wilt en hoe je iets wilt, maar tegelijkertijd open te staan voor vragen en verlangens van de koorleden. Iedereen is heel direct, dat bevalt me goed.

De samenwerking met de dirigent is natuurlijk heel belangrijk. We bespreken de muziek uiteraard in detail, als musici. Soms heeft een dirigent een andere interpretatie, maar daar komen we altijd wel uit. Ik geloof niet dat het feit dat ik een vrouw ben enig verschil maakt. Misschien speelde het vroeger een rol, toen ik nog heel jong was. Maar nu gelukkig niet meer, in geen enkel opzicht.”

HERMITAGE AMSTERDAM

TENTOONSTELLINGEN 2015-2016

Alexander, Napoleon & Joséphine

t/m 8 november 2015

Spaanse Kunst

28 november 2015 t/m 22 mei 2016

Catharina de Grote

18 juni 2016 t/m 15 januari 2017

Hollanders van de Gouden Eeuw

doorlopend t/m december 2016

HERMITAGE.NL

DNO TALENT IN 2015-2016

DNO heeft een uitgebreid programma voor talentontwikkeling dat voor jong toptalent fungeert als een brug tussen de kunstvakopleidingen en de wereldtop.

In Nederland vervullen we een leidende en coördinerende rol in het ontwikkelen van jonge talenten, in alle disciplines die opera rijk is. Daarbij wordt samengewerkt met de conservatoria, Dutch National Opera Academy, de Nederlandse Reisopera, Opera Zuid, Silbersee, het Internationaal Vocalisten Concours, de Nederlandse Orkest en Ensemble-Academie (NJO), de Meesteropleiding Coupeur en andere instellingen.

De Nationale Opera *talent* opent deuren naar een breed internationaal netwerk van opera-academies, operagezelschappen en operafestivals. Het gezelschap is lid van het European Network of Opera Academies (ENOA), een samenwerkingsverband van opleidingsinstituten, festivals en operagezelschappen uit diverse Europese landen, ondersteund door het cultuurprogramma van de Europese Commissie. De activiteiten van ENOA omvatten workshops, internationale uitwisseling van toptalent en internationale coproducties.

Meer informatie: operaballet.nl/talentontwikkeling

enoa

Talentontwikkeling bij De Nationale Opera wordt mede mogelijk gemaakt door Stichting Ammodo

A
O M
D M
O

ACTIVITEITEN 2015-2016

Slotpresentatie Summer school Russische opera

met fragmenten uit onder meer Tsjaikovski *Jevgeni Onjegin* en *Pique Dame* en Rachmaninov *Aleko*.

Locatie: Nationale Opera & Ballet Amsterdam, foyer
De Summerschool is een samenwerking van het Internationaal Vocalisten Concours (IVC) en De Nationale Opera *talent*.

-

Datum: zaterdag 12 sep 2015, 14.00 – 16.30 uur, incl. pauze

Finale Dutch Opera Design Award

Locatie: Nationale Opera & Ballet, foyer / entresol.

Finalisten presenteren hun ontwerpen voor *Il matrimonio segreto*. Het winnende team mag het decor en de kostuums ontwerpen voor de productie *Il matrimonio segreto* die in maart 2016 op tournee gaat in Nederland (zie onder).

-

Datum: woensdag 30 sep 2015, 13.00 – 16.00 uur

Les mamelles de Tirésias van Poulenc

in een Franstalige versie van Benjamin Britten voor zangers en twee piano's.

Locatie: Nationale Opera & Ballet, Grote Studio

-

Data: 25, 27, 28 en 29 nov 2015, 20.00 uur – ca. 21.15 uur

Workshop Opera repetitor

in samenwerking met ENOA

Leiding: Peter Lockwood

-

Datum: 7-12 dec 2015

Il matrimonio segreto van Cimarosa

De productie is een samenwerking tussen De Nationale Opera *talent*, De Nederlandse Reisopera en Opera Zuid.

-

Data:

5 mrt 2016	Rabotheter Hengelo
11 mrt 2016	Deventer Schouwburg
18 en 23 mrt 2016	Stadsschouwburg Amsterdam
19 mrt 2016	Theater aan het Vrijthof Maastricht

Workshop Dramaturgie, libretto en productie

Leiding: Klaus Bertisch

-

Data: 18-23 april 2016

50
DE
NATIONALE
OPERA
JAAR

BLIJVENDE
HERINNERING?

KOOP HET LUXE SOUVENIRBOEK!

Daarin staan naast tal van boeiende achtergrondartikelen een uitgebreide synopsis en het libretto.
Te koop in de winkel of online €10

NATIONALE OPERA & BALLET

Hermann & Clarenh Baas

Nederlands
Philharmonisch
Orkest
Nederlands
Kamerorkest

Het orkest van De Nationale Opera in Het Concertgebouw

Bestel nu uw kaarten via www.orkest.nl

R. STRAUSS Suite *Der Bürger als Edelmann*
SCHÖNBERG *Pierrot Lunaire*

Nederlands Kamerorkest
Marc Albrecht *dirigent*
Gordan Nikolić *viool*
Claudia Barainsky
sprechgesang
Frans Willem de Haas *regie*
ZA 24, DI 27 OKT 2015

ELGAR *Enigma Variations*
GRIEG *Liederen o.a. Suite nr. 1 en Solveig's Lied uit Peer Gynt*

Nederlands
Philharmonisch Orkest
Simone Young *dirigent*
Sally Matthews *sopraan*

ZA 30 JAN, DI 2 FEB 2016

HÄNDEL *Aria's en suites uit Rinaldo, Rodelinda, Ariodante, Giulio Cesare en Orlando*

Nederlands Kamerorkest
Gordan Nikolić *viool/leiding*
Maarten Engeltjes
countertenor

ZA 16 APR, ZO 17 APR 2016

WWW.ORKEST.NL

Yakult

Welkom
in ons midden

Een repetitie
bijwonen?

STEUN DE NATIONALE OPERA

Kom
dichter bij
de opera

De Nationale Opera zoekt Donateurs

De Nationale Opera behoort tot de wereldtop. Met grote gedrevenheid en artistieke durf werken we aan producties waarin we traditie en vernieuwing samensmeden. Die missie kan alleen worden verwezenlijkt dankzij financiële steun van particulieren. Mag De Nationale Opera ook op u rekenen?

“HET DONATEURSCHAP VERGROOT MIJN BETROKKENHEID BIJ DNO”

Elise Wessels - van Houdt, donateur

Cultuurliefhebbers die opera een warm hart toedragen kunnen De Nationale Opera steunen door OperaDonateur te worden. U zegt dan toe minimaal vijf jaar lang jaarlijks een bedrag van minimaal €1.000 te doneren.

Door belastingvoordeel wordt u donateur voor (netto) nog geen €30 per maand. Als dank betrekken wij u dicht bij ons gezelschap en bent u welkom achter de schermen van ons theater.

Meer weten?

operaballet.nl/steunopera.

Neem contact op met Christine Philips via 020 551 8947 of steundno@operaballet.nl.

Voor
Donateurs
gaat de wereld
achter de
schermen
open

Wat kost het u netto per jaar als u gedurende vijf jaar donateur van De Nationale Opera wordt?

	<u>U SCHENKT JAARLIJKS BRUTO</u>	<u>DIT KOST U JAARLIJKS NETTO*</u>
OperaLiefhebber	€ 1.000 – € 5.000	€ 350 – € 1.750
OperaBewonderaar	€ 5.000 – € 10.000	€ 1.750 – € 4.150
OperaPaladijn	€ 10.000 – € 25.000	€ 4.150 – € 11.734
OperaMecenas	vanaf € 25.000	vanaf € 11.734

* Door belastingvoordeel, in het meest gunstige geval - uitgaande van een belastingtarief van 52%; tot 2017. Na 2017 blijven giften aftrekbaar, maar waarschijnlijk voor 100% i.p.v. 125%; de wetgever moet zich hier nog over uitspreken.

WINKELAANBIEDINGEN

30%
JUBILEUM-
KORTING
OP DVD'S*

L'INCORONAZIONE DI POPPEA

VAN € 39,95 NU VOOR € 27,95

Componist
Claudio Monteverdi

Dirigent
Christophe Rousset

DIE ZAUBERFLÖTE

VAN € 34,95 NU VOOR € 24,45

Componist
W. A. Mozart

Dirigent
Marc Albrecht

DIE WALKÜRE

VAN € 49,95 NU VOOR € 34,95

Componist
Richard Wagner

Dirigent
Hartmut Haenchen

LADY MACBETH OF MTSENSK

VAN € 39,95 NU VOOR € 27,95

Componist
Dimitri Shostakovich

Dirigent
Maris Janssons

MARCO POLO

VAN € 34,95 NU VOOR € 24,45

Componist
Tan Dun

Dirigent
Tan Dun

LA FANCIULLA DEL WEST

VAN € 34,95 NU VOOR € 24,45

Componist
Claudio Monteverdi

Dirigent
Christophe Rousset

Verklaar uw liefde aan De Nationale Opera en word Vriend!

Bent u operaliefhebber? Wilt u meer weten over opera en de producties van DNO? Draagt u DNO een warm hart toe? Word dan lid van de Vereniging Vrienden van De Nationale Opera. Als Vriend kunt u profiteren van het Vriendenabonnement, het Vriendenbulletin, exclusieve repetities, operareizen, filmavonden en lezingen. Bovendien steunt u De Nationale Opera! Kijk voor meer informatie op onze website: www.vrienden.dno.nl

Ben je jonger dan 30 jaar?

Word dan lid van Fidelio, de Jonge Vrienden van De Nationale Opera. Fidelio organiseert speciale activiteiten rondom voorstellingen van De Nederlandse Opera zoals borrels, exclusieve inleidingen, operacursussen en meet & greet met artiesten.

Vrienden van De Nationale Opera
Waterlooplein 22 1011 PG Amsterdam
Telefoon (020) 551 8282
e-mail operavrienden@operaballet.nl

BELEEF MET UW KINDERKOOR EEN UNIEKE DAG IN NATIONALE OPERA & BALLET!

OPROEP KINDERKOREN

Op 17 april 2016 zal er voor de tweede keer een Kinderkorenfestival plaatsvinden in Nationale Opera & Ballet. Kinderkoren uit heel Nederland zullen elkaar die dag ontmoeten en samen deelnemen aan workshops spel en zang. De kinderen krijgen een kijkje achter de

schermen van het theater en zullen werken aan een gezamenlijke uitvoering op het podium. Ouders zijn daarbij van harte uitgenodigd.

Bij de eerste editie op 11 januari 2014 hebben 320 kinderen uit meer dan 14 kinderkoren een geweldige dag beleefd.

Bent u er komend jaar ook bij?

Een inschrijfformulier staat vanaf 1 september 2015 op operaballet.nl/kinderkorenfestival.

Voor meer informatie kunt u een mail sturen naar educatie@operaballet.nl.

Ontdek de mooiste werken voor de stem

Bestel op
[concertgebouw.nl/
vocaal](https://concertgebouw.nl/vocaal)

Alles klinkt mooier in
Het Concertgebouw

Corporate partner
Deutsche Bank

2015

8 SEPTEMBER

De Raaff:

'Emily Dickinson Songs'
(wereldpremière)

Mezzosopraan

Maria Kowan

Piano

Brian Fieldhouse

15 SEPTEMBER

Mozart en Schubert

Viool

Quirine Scheffers

Piano

Shuann Chai

22 SEPTEMBER

bariton

Michael Wilmering

piano

Javier Rameix

29 SEPTEMBER

Brahms: Klarinettrio

Klarinet

Leon Bosch

Cello

Michael Sterling

Piano

Aldert Vermeulen

6 OKTOBER

Mahler en Sibelius

Mezzosopraan

Wieke van Wingerden

Piano

Ernst Munneke

13 OKTOBER

Bach:

Derde partita voor vioolsolo

Viool

Paul Reijn

20 OKTOBER

Vaughan Williams:

'Songs of Travel'

Bariton

Rick Zwart

Piano

Lies Braakman

27 OKTOBER

*Rachmaninoff, Saint-Saëns,
De Falla e.a.*

Theremin

Thorwald Jørgensen

Harp

Renske de Leuw

3 NOVEMBER

Amsterdam Voice Academy

10 NOVEMBER

Schumann: 'Dichterliebe'

Bas-bariton

Werner Van Mechelen

Piano

Peter Lockwood

17 NOVEMBER

Beethoven

Tenor

Cato Fordham

Piano

Anne-Marie Bloemen

24 NOVEMBER

Klarinet

Céleste Zewald

Piano

Jaap Kooi

1 DECEMBER

'Sprookjes en verhalen'

Sopraan

Aylin Sezer

Piano

Peter Nilsson

8 DECEMBER

Bach, Brahms en Ysaye

Viool

Pieter van Loenen

15 DECEMBER

Studio 32

22 DECEMBER

Geen concert

COLOFON

Odeon is het Oudgriekse woord voor een aan muziek en poëzie gewijd gebouw. In de 16de eeuw ontstond uit de combinatie van muziek en poëzie het genre opera, in de 20ste eeuw het muziektheater zoals wij dat vandaag de dag trachten vorm te geven.

Odeon

Magazine van De Nationale Opera
 Nummer 98, jubileumnummer 2015/2016
 ISBN: 0926-0684
 Oplage 25.000 exemplaren
 Uitgave van de afdeling Marketing,
 Communicatie en Verkoop van
 Nationale Opera & Ballet
 Waterloooplein 22, 1011 PG Amsterdam.
Telefoon 020 551 8117
E-mail info@operaballet.nl
Advertenties a.daly@operaballet.nl
Abonnementen 020 625 5455
Internet operaballet.nl

Odeon is gratis verkrijgbaar in
 Nationale Opera & Ballet.

Hoofredactie

Sandra Eikelenboom

Eindredactie

Margriet Prinssen
 Janna Reinsma

Korte interviews

Margriet Prinssen (medewerkers)
 Janna Reinsma (abonnementhouders)

Fotografie

Cover: Petrovsky&Ramone; p.3: Robin de Puy;
 p.4: Erwin Olaf; p. 6, 17 en 26
 Petrovsky&Ramone; p 9, 10/11, 14 38/39 en 42:
 Hans van den Bogaard; p.12, 13, 15, 18, 26, 27,
 32, 33, 40 en 41: Anna van Kooij; p. 24: Marco
 Borggreve; p.28 en 34: Jeroen Staats; p.30 Clär-
 chen en Matthias Baus;

Basisontwerp

Lesley Moore

Opmaak

Bibi de Bruijn

Productie

Sander van der Duin

Druk

Habo DaCosta

Rechthebbenden die menen aan deze uitgave aanspraken te kunnen ontlenuen, wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

ALGEMENE INFORMATIE

Start Ticketverkoop

De tickets gaan op verschillende data in de voorverkoop.

Op **5 juni 2015** zijn in de verkoop gegaan:

Der Rosenkavalier, Il trovatore, Opera Gala en Dialogues des Carmélites.

Op **3 september 2015** gaan in de verkoop:

Hänsel und Gretel, Ariodante en Chovansjtjina.

Op **15 december 2015** gaan in de verkoop:

Only the sound remains, Roméo & Juliette en Don Giovanni.

Op **9 maart 2016** gaan in de verkoop:

Pique dame, Theatre of the World, Jubileum-concert.

U kunt tickets kopen:

- online via operaballet.nl;
- bij de kassa van Nationale Opera & Ballet Amstel 3, Amsterdam, 020 6255 455.
 Openingstijden: maandag t/m vrijdag 12.00-18.00 uur of aanvang voorstelling; zaterdag, zon- en feestdagen 12.00-15.00 uur of aanvang voorstelling; zon- en feestdagen zonder voorstelling gesloten.

Variabele prijzen

Bij alle voorstellingen hanteren we een systeem van oplopende toegangsprijzen. Naarmate de premièredatum dichterbij komt, kan de toegangsprijs stijgen.

Uitverkocht?

Bij uitverkochte voorstellingen kunt u vanaf een uur vóór aanvang een volgnummer afhalen bij de kassa. Vanaf een halfuur vóór aanvang worden niet-afgehaalde tickets te koop aangeboden. Per volgnummer kunt u maximaal twee tickets voor de betreffende voorstelling kopen.

Boventiteling

De voorstellingen van De Nationale Opera worden doorgaans Nederlands en Engels boventiteld. Plaatsen in de 5de en 7de rang in Nationale Opera & Ballet bieden echter geen zicht op de boventiteling.

Inleidingen

Alle voorstellingen worden voorafgegaan door een gratis inleiding. Aanvang: 45 minuten voor aanvang van de voorstelling. Lengte: 30 minuten.

Openbaar vervoer

Vanaf Amsterdam Centraal Station of Amsterdam Amstel brengen metro's 53 en 54 en sneltram 51 u naar het Waterloooplein. Tram 9 gaat vanaf het CS rechtstreeks naar Nationale Opera & Ballet.

Parkeren bij Nationale Opera & Ballet

Parkeerruimte in de nabijheid van Nationale Opera & Ballet is schaars, zeker 's avonds. Het vinden van een parkeerplaats kan tijdrovend zijn. Houd er rekening mee dat na aanvang van de voorstelling geen toegang meer tot de voorstelling kan worden verleend. ParkKing Waterloooplein biedt bezoekers van Nationale Opera & Ballet korting: als u uw uitrijkaart aan de garderobe laat stempelen, krijgt u 25% reductie.

Abonnementhouders van De Nationale Opera krijgen *Odeon* gratis thuisgestuurd. Wilt u *Odeon* ook ontvangen? Voor € 15 ontvangt u alle vier nummers van het betreffende seizoen thuis. Losse nummers kosten € 4 incl. porto per stuk. Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats op per (brief)kaart, e-mail of telefonisch. Voor de gegevens zie colofon

STUDENTENKORTING BIJ NATIONALE OPERA & BALLET

Als student beleef je bij Nationale Opera & Ballet al een voorstelling voor slechts € 15. Ongeacht welke rang je bestelt. En vanaf dit seizoen wordt het nog makkelijker om naar een voorstelling te gaan. Bestel elke dag vanaf 13.00 uur je tickets gewoon online via onze site. Nationale Opera & Ballet is een van de beste plekken ter wereld om opera en ballet te zien. In het theater in hartje Amsterdam zie in het nieuwe seizoen grote klassiekers als *Don Giovanni* en *Notenkraker en Muizenkoning*, en verrassend nieuw werk van onder anderen choreograaf Ted Brandsen of de opera *Only the Sound Remains* geregisseerd door Peter Sellars. Kijk voor meer informatie op: operaballet.nl/studenten

50 DE NATIONALE OPERA JAAR

HET JUBILEUM SEIZOEN

DER
ROSENKAVALIER
Richard Strauss
5 – 30 september 2015

IL TROVATORE
Giuseppe Verdi
8 oktober – 1 november
2015

OPERA GALA
6 november 2015

DIALOGUES
DES CARMÉLITES
Francis Poulenc
7 – 29 november 2015

HÄNSEL
UND GRETEL
Engelbert Humperdinck
3 – 29 december 2015

ARIODANTE
Georg Friedrich Händel
17 januari – 3 februari
2016

CHOVANSJTSJINA
Modest Moesorgski
27 februari – 20 maart
2016

OPERA FORWARD
FESTIVAL
15 – 25 maart 2016

ONLY THE
SOUND REMAINS
Kaija Saariaho
15 – 29 maart 2016

ROMÉO
& JULIETTE
Hector Berlioz
15 april – 1 mei 2016

DON GIOVANNI
Wolfgang Amadeus
Mozart
7 – 29 mei 2016

PIQUE DAME
Pjotr Ilitsj Tsjajkovski
9 juni – 3 juli 2016

